

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Středoasyrské zákony

Jana Kubelová

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Blízkovýchodní studia

Bakalářská práce

Středoasyrské zákony

Jana Kubelová

Vedoucí práce:

Mgr. Kateřina Šašková, Th.D.

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013

.....

PODĚKOVÁNÍ

Mé poděkování patří paní Mgr. Kateřině Šaškové, Th.D., která byla vedoucí této bakalářské práce a která mi byla vždy ochotna poskytnout své rady a čas. Ráda bych poděkovala též svým rodičům za jejich podporu během mého studia.

OBSAH

1 ÚVOD	8
2 LOKACE ASÝRIE A KONTEXT DOBY	11
2.1 Poloha Asýrie.....	12
2.2 Stručný nástin historického vývoje Asýrie	13
2.2.1 Nejstarší období – období městského státu	13
2.2.2 Středoasyrské období, vláda Tiglatpilesara I.....	14
2.2.2.1 Tiglatpilesar I.....	16
3 POVAHA STŘEDOASYRSKÝCH ZÁKONŮ.....	18
3.1 Naleziště a dnešní umístění.....	19
3.2 Doba vzniku	19
3.3 Charakter sbírky	21
3.4 Sociální stratifikace v Asýrii a její doklady v SAZ	23
4 TABULKA A - „PRÁVNÍ ZRCADLO ASYRSKÉ ŽENY“, §§ 1-5926	
4.1 Trestněprávní část - §§ 1-24, 50-59.....	26
4.1.1 Druhy trestných činů dle tabulky A.....	27
4.1.1.1 Cizoložství, záletnictví a svůdné řeči - §§ (9?), 13-18, 22-23	27
4.1.1.2 Potrat - §§ 21, 50-54	29
4.1.1.3 Rouhání, pobuřující řeči - § 2.....	30
4.1.1.4 Čarodějnictví - § 47	30
4.1.1.5 Násilí, rvačka, vražda - §§ 7-10.....	31
4.1.1.6 Znásilnění, smilstvo - §§ 12, 16, 55 (56?)	32
4.1.1.7 Krádež a přechovávačství - §§ 1, 3-6	32

4.1.1.8	Vzdálení se z manželova domu, kuplířství - §§ 22-24, (49?)	33
4.1.1.9	Nactiutrhání, pomluva - §§ 17-19.....	34
4.1.1.10	Homosexualita - §§ 19-20	35
4.1.2	Důkazy, soudy a tresty dle tabulky A	36
4.1.2.1	Slovesa <i>burru</i> a <i>kunnu</i> – důkazní řízení a shledání viny	37
4.1.2.2	Ordál, přísaha - §§ 1, 5, 17, 22, 24-25, 47	38
4.1.2.3	Příklady trestů užitých v tabulce A.....	39
4.1.2.4	Kontrola nad tělesnými tresty - §§ 57-59	41
4.2	Občanskoprávní část - §§ 25-49	41
4.2.1	Manželství	42
4.2.1.1	Formy/druhy manželství	43
4.2.1.2	Věno a dary - §§ 25-27, 29-32, 38, 42-43, 46	47
4.2.2	Zánik manželství, rozvod - §§ 37-38, (29, 55)	51
4.2.3	Adopce - § 28	51
4.3	Postavení ženy v asyrské společnosti.....	52
4.3.1	Dcera, manželka, vdova (§§ 25-26, 28, 30, 33-35, 40-41, 46)	53
4.3.2	Kněžky (§§ 40, 52), prostitutky (§§ 40, 49, 52), konkubíny (§§ 40-41) a otrokyně (§§ 4-5, 24, 40-41, 54-55).....	55
4.3.3	Žena jako zástava za dluh - §§ 39, 44, 48.....	56
5	OSTATNÍ TABULKY	58
5.1	Tabulka B - §§ 1-20.....	58
5.1.1	Shrnutí obsahu tabulky B.....	62
5.2	Tabulky C a G - §§ 1-11.....	63
5.3	Tabulky D, E, F, H, J, K, L	65
5.4	Tabulka M - §§ 1-3.....	67
5.5	Tabulky N, O, P.....	68

6 ZÁVĚR	69
7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	73
7.1 Elektronické zdroje.....	76
8 RESUMÉ	77
9 PŘÍLOHY.....	78

1 ÚVOD

Je tomu již tři tisíce let, kdy písaři střeadoasyrského vladaře Tiglatpilesara I. dostali příkaz kompilovat právní normy typické pro toto území. Vytvořili dílo unikátní. Zvláště tabulka dnes nazývaná jako „Právní zrcadlo asyrské ženy“ nám přináší nevídané informace o postavení žen v této historické epoše. I další nalezené fragmenty jsou podstatným zdrojem informací například o důležitosti zachování lidského života.

Nebo by se snad v tuto chvíli hodilo uvést nedůležitosti či zanedbatelnosti lidského bytí? Cíl, který si tato práce klade, je popsat normy jednotlivých tabulek a přinést tak odpověď na tuto otázku. Cílem práce naopak není podsouvání určitých názorů, práce se pouze pokusí o objektivní syntézu všech dostupných informací. Mezi tyto „dostupné informace“ jsou na prvním místě řazeny informace týkající se historického kontextu doby. Tato kapitola je do práce zařazena z důvodu zachování textové koherence jednotlivých kapitol a je (dle mého názoru) jakýmsi klíčem k celé problematice. Pro přesnost bude v práci i kapitola vymezující hranice Asýrie. Budou zde také uvedeny informace týkající se problematické datace jednotlivých tabulek a pokusím se najít odpověď na otázku, proč vlastně byly střeadoasyrské zákony kompilovány. Byly vůbec někdy užívány v praxi? Nebo chtěl panovník Tiglatpilesar I. jejich kompilát pouze jako skvost k obohacení své knihovny? Odráží se ve střeadoasyrských zákonech společenská stratifikace Asýrie tak, jak nám ji předkládají historické učebnice? Opravdu byli v Asýrii otroci, se kterými bylo zacházeno jako s věcmi? I na tyto otázky se pokusím najít odpověď.

Práce bude obsahovat i kapitolu, která rozdělí paragrafy tabulky A do trestněprávního a občanskoprávního oddílu. Trestněprávní oddíl přinese popisy trestných činů, které byly před třemi tisíci lety sankcionovány. Nebudou chybět ani reálné popisy trestů, které následovaly za porušení jednotlivých paragrafů. Občanskoprávní oddíl se bude zabývat fungováním střeadoasyrské rodiny, jejím uspořádáním a postavením jednotlivých členů. Popsány budou i samotné okolnosti uzavírání sňatku – tedy vzniku rodiny.

Mezi další kapitoly, jimiž se tato práce hodlá zabývat, patří například nástin postavení ženy v této historické epoše. Pokusím se shrnout, s jakými těžkostmi se

musela tehdejší žena potýkat a jak s ní bylo zacházeno – zdali požívala takové svobody, jaké se dostává dnešním ženám, a nebo jestli byla ve všech aspektech svého života podřízena mužským příbuzným.

Potvrdí se tvrzení, že Asyřané byli barbaři a nikdy nedosahovali takové vyspělosti jako jejich jižní sousedé Babylóňané? Nebo nám bude vyjevena jejich humánnější stránka a Asyřané tak konečně v očích veřejnosti vystoupí ze stínu sofistikovanejších Babylóňanů? V neposlední řadě by práce měla být pomůckou při tvorbě uceleného obrazu společenských poměrů ve středoasyrské říši, při orientaci ve spletitosti trestných činů a jejich sankcí či při tvorbě názoru týkajícího se nadřazenosti některých osob nad jinými. Osvětlena budou také pravidla tehdejšího zacházení s majetkem či pravidla říční plavby.

V českém prostředí je poměrně problematické najít publikaci zabývající se jen a pouze středoasyrským zákonodárstvím. Nejvíce se ale požadavkům čtenářů přibližují knihy Josefa Klímy, který se zabýval zákonotvornými památkami Mezopotámie. Jeho knihy – především pak *Zákony Asýrie a Chaldeje, pokračovatelé Chammurapiho* – jsou jakýmsi pilířem české literatury užitě ke zpracování této práce. V Klímových knihách nechybí české překlady jednotlivých paragrafů, což je zajisté čtenáři velice ceněno. I historička Jana Pečirková se zasloužila o rozšíření mé znalosti týkající se středoasyrských zákonů - a to jak knihou *Asýrie, od městského státu k říši*, tak i jejím odborným článkem „Zrcadlo“ *asyrských žen* pro časopis *Nový Orient*. V tomto článku shrnula podstatné informace týkající se tabulky A. Mezi další české publikace, které si zaslouží být zmíněny, patří publikace týkající se obecně dějin Mezopotámie jako například kniha s názvem *Dějiny Mezopotámie* od autorů Novákové, Pechy a Rahmana. Užito bylo i publikací přeložených do češtiny, tyto publikace byly využívány ale jen k vypracování obecnějších informací týkajících se Asýrie. Mezi takové publikace bych si dovolila zařadit knihu *Mezopotámie*, jejímž autorem je Jean-Jacques Glassner, dále pak knihu *Asyřané a Babylóňané* napsanou Alfredem Rizzou či dílo Ericy Hunterové *Nejstarší civilizace*.

Mezi mnou nejvíce využívanou cizojazyčnou publikací se řadí dílo Driverova a Milese z roku 1935 se jménem *The Assyrian Laws* či článek od Morrise Jastrowa nesoucí název *An Assyrian Law Code*. Tyto dva zdroje jsou ale poměrně staršího data

(1935 a 1921), což činí problémy s aktualizací údajů, protože některé z jimi uvedených hypotéz už byly časem vyvráceny či upřesněny. Zdrojem, který přináší aktuální, ale dle mého názoru ne tak detailní informace, je příručka či průvodce od Raymonda Westbrooka s názvem *A History of Ancient Near Eastern Law*. Od stejného autora pochází i odborný článek pojednávající o procesu shromažďování důkazů či o soudním řízení nesoucí název *Evidentiary Procedure in Middle Assyrian Laws*, tento článek je poměrně stěžejní pro některé mnou uvedené kapitoly. K pochopení a přepisu akkadských výrazů mi bude nápomocen volně dostupný akkadský slovník chicagské univerzity *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago* (CAD) dostupný též z <http://oi.uchicago.edu/research/pubs/catalog/cad/>.

Pokusila jsem se udělat sumář těch nejdůležitějších pramenů v práci užitých. Samozřejmě byly užity i další zdroje, které byly ale z úsporného hlediska bohužel odsunuty do pozadí. Internetové zdroje se ve většině případů zdály být neoborné a tematicky nedostačující, proto je jejich užití v práci poměrně vzácné. Veškeré mnou užití prameny budou uvedeny na konci práce.

2 LOKACE ASÝRIE A KONTEXT DOBY

Semité si našli svůj první domov v oblasti Arabského poloostrova a odtud expandovali i do jiných oblastí. Studium jejich osídlování je ale velmi složité, protože většina Arábie v tomto období platila za „kraj nikoho“ kvůli neustálým kmenovým bojům. A tedy až do vynálezu písma můžeme jen odhadovat, odkud a kam následně jejich skupiny proudily.¹

Časový rámeček dějin Mezopotámie začíná ve 34. století př. n. l. a končí roku 539 př. n. l., kdy dochází k dobytí Mezopotámie Peršany (Achaimenovci). Tímto sice ztratila Mezopotámie svou politickou samostatnost, ale nedošlo ke konci mezopotamské kultury,² která pokračovala až do 3. století n. l.³ Kolébku námi obdivované mezopotamské kultury pro nás dnes představuje území Perského zálivu, toto území se přirozeně rozrůstalo na sever.

První doklady pokusů o jakousi zemědělskou produkci či tvorbu prvních sídlišť je možno nalézt již v období neolitu (10000-3500 př. n. l.). Nejvhodnějším místem pro ně byla horská úbočí Zagru (pohoří mezi Irákem a Íránem) a Tauru (hranice mezi Tureckem, Irákem a Íránem), dále pak území dnešního Libanonu a Palestiny. Všechny tyto lokality dohromady tvoří oblast, kterou nazýváme Úrodný půlměsíc. Ke konci neolitu dochází k určitým technologickým změnám, které spustí proces dělby práce a společenské stratifikace, vytváří se nové prvky osídlení - velké osady a sídlištní systémy, ze kterých se později vyvinou městská sídliště.⁴

Povaha tohoto území dávala obyvatelům možnost se zapojit do vývoje historie s takovou důležitostí, jaké dosáhli. Nepřímo formovala i jejich charakter, jelikož Asýrie

¹ OLMSTEAD (1960), str. 2.

² GLASSNER (2004), str. 20. Mezopotamská kultura je kulturou hybridní, protože se v Mezopotámii křížily různé populace. Ve 4.-2. tisíciletí př. n. l. zde docházelo ke styku kultury Sumerů, Akkadů, Eblajců, Amorejců, Aramejců a Chaldejců. Dále se zde vyskytovaly indoíránské skupiny (Mitanni, Urartejci), Kassité z východních horských oblastí či Elamité z jihozápadního Íranu (tamtéž).

³ GLASSNER (2004), str. 19.

⁴ RIZZA (2007), str. 22.

byla téměř neustále ohrožována výboji z okolních států. Tento fakt dal vzniknout bojovnosti státu a jeho panovníků.⁵

2.1 Poloha Asýrie

Asýrie je název pro severní polovinu starověké Mezopotámie (dnešní Irácké republiky). Území Asýrie se rozkládalo po obou březích horního Tigridu. Přírozenou hranicí této oblasti je na východě pohoří Zagros, na jihu tok Malého Zábu a pohoří Hamrin. Arménská vysočina ji pak odděluje na severu a na západě se za předěl označuje syrská poušť.⁶ Oblast rozkládající se za západním břehem Tigridu – vápencová planina – byla pro Asýrii vždy trochu problematickou, protože její charakter se přímo nabízí k nájezdům nepřátelských kočovných kmenů. Kontrola této planiny byla pro panovníky velkou zátěží, a tak se nelze divit tomu, že když Asýrie prožívala období, která nebyla příliš příznivá, planina padla do rukou cizinců.⁷

V jihovýchodní oblasti na území západního břehu Tigridu se nacházelo velice významné město - Aššur. Z tohoto města se postupně vyvinula celá asyrská říše a také dalo vzniknout názvu celého impéria – Asýrie.⁸ Východní část Asýrie se dělila na tři oblasti – první s centrem ve městě Ninive, druhá část je území s městem Arbela, posledním územím je město Arrapcha (dnes Kirkúk) a jeho okolí.⁹

Poloha Asýrie byla značně výhodná, protože na rozdíl od svého jižního souseda nepotřebovala budovat kanály umělého zavlažování. Byl zde dostatečný přísun vláhy z dešťové vody.¹⁰

⁵ KLÍMA (1985), str. 19. Chetitité pronikají na toto území v 17.-16. století př. n. l. z důvodu jejich expanze do Babylónie, dále ohrožují Asýrii její sousedé z Íránu – Kassité (15. století př. n. l.) a přibližně o století později ji napadají Churrité (tamtéž).

⁶ KLÍMA (1985), str. 15.

⁷ PEČÍRKOVÁ (2000), str. 13-14. Za hranici mezi severní a jižní částí Mezopotámie by se dala považovat také linie, která je vzdálená pouze několik málo desítek kilometrů od dnešního Bagdádu. Jádrem asyrského území byl v podstatě střední Tigris (tamtéž).

⁸ KLÍMA (1985), str. 15.

⁹ PEČÍRKOVÁ (2000), str. 13.

¹⁰ KLÍMA (1985), str. 16.

2.2 Stručný nástin historického vývoje Asýrie

Na jihu, v Sumeru, vznikala městská osídlení o něco dříve než na severu v Asýrii, asi kolem roku 3500 př. n. l. V Asýrii k jejich vzniku docházelo až pod sumerským vlivem.¹¹

Vzrůstající vliv jihu se projevil s akkadskou dynastií, která ovládla jih Mezopotámie a přičlenila k němu i severní města Ninive, Aššur a Arbelu (24.-23. století př. n. l.). Po pádu Akkadů následuje období, kdy se o severu Mezopotámie neví nic. Informace přicházejí až s vládou III. dynastie z Uru, ta byla schopna sjednotit jih a připojit k němu i severní území.¹²

2.2.1 Nejstarší období – období městského státu

V nejstarším období lze hovořit v podstatě jen o dějinách městského státu Aššur. Toto město mělo v některých ohledech polohu značně nevýhodnou – bylo umístěno na útesu nad řekou Tigris, což z něj tvořilo stálý terč nájezdů kočovných kmenů. Na druhou stranu byla tato poloha na Tigridu velice výhodná, protože město tak získalo možnost kontrolovat pohyb na obchodních stezkách a zvláště obchod na Tigridu.¹³

O tomto období nám podávají informace dva důležité zdroje – jedním jsou tzv. kappadocké tabulky¹⁴ a druhým je Asyrský královský seznam. Asyrský královský seznam¹⁵ se však dochoval v poněkud fragmentárním stavu a na věrohodnosti mu ubírá fakt, že byl sepsán až mnohem později (1. tisíciletí př. n. l.).¹⁶

¹¹ PEČÍRKOVÁ (2000), str. 15.

¹² PEČÍRKOVÁ (2000), str. 16.

¹³ PEČÍRKOVÁ (2000), str. 17.

¹⁴ Doklady asyrských obchodních osad v Malé Asii. Kappadocké tabulky pojmenované podle maloasijského území (nazvané Řeky Kappadokie, název se udržel dodnes). Tyto tabulky byly nabízeny v bazarech v mnoha městech Malé Asie. B. Hrozný se zajímal o jejich původ a podařilo se mu v roce 1925 nalézt zbytky sídliště v okolí pahorku Kültepe (Kaniš). Bylo zde nalezeno okolo tisíce kappadockých tabulek (obchodní korespondence, smlouvy, dlužní úpisy atd.) (KLÍMA (1985), str. 24-31).

¹⁵ Zde můžeme vyhledat vladaře od poloviny 3. tisíciletí př. n. l. Za první panovníky je podle seznamu považováno 17 králů, kteří dle textu „přebývali pod stany“ – zřejmě předáci nomádských kmenů, po nich následuje desítka panovníků – „praotci rodů“. Neví se však, které panovníky z těchto 27 považovat za skutečné historické vládce (KLÍMA (1985), str. 21).

¹⁶ NOVÁKOVÁ, PECHA, RAHMAN (1998), str. 78.

Kappadocké tabulky dokumentují dvě období asyrských obchodních osad v Malé Asii. Mezi dvěma obdobími rozkvětu osad tvořilo přestávku období úpadku.¹⁷ Tento úpadek je typický pro konec Sargonova panování. Do Malé Asie expandují Chetitité a Churrité, kteří se zde ujímají vlády.¹⁸ Obnova obchodu přichází až s vládou Amurity Šamši-Adada I.¹⁹ (19./18. století př. n. l.), uzurpátora, který svými výboji rozšířil a upevnil zemi a ovládal dokonce i severní území Akkadu. Zmocnil se také Mari. Tento panovník přesouvá sídelní město z Aššuru do města Šubat-Enlil.²⁰ Jeho synové nedokázali navázat na jeho úspěch, po jeho smrti přišla Asýrie o většinu dobytých území (např. Mari) a jejich vláda byla omezena jen na centrální Asýrii.²¹

Staroasyrské období lze uzavřít vpádem Churritů, ten znamenal, že se Asýrie stala součástí státu Mitanni. Asyřané v tomto období začali pěstovat imperiální politiku a pochopili důležitost vojenské připravenosti.²²

2.2.2 Středoasyrské období, vláda Tiglatpilesara I.

Ve středoasyrském období se Asýrii dvakrát podařilo ujmout se vlády nad celou Mezopotámií. Poprvé k tomu došlo ve 13. století (panovníci Adad-nirári I., Salmanassar I. a Tukultí-Ninurta I.), podruhé k tomu došlo za vlády Tiglatpilesara I. Toto období je také obdobím, na jehož začátku o sobě dala Asýrie opět vědět díky králi Aššur-uballitovi, ten se v korespondenci faraonovi prohlásil za velkého krále a požadoval uznání a rovnocenné jednání Asýrie a velmocí. Zbytek království Mitanni přešel pod asyrskou správu a následně byl anektován. Ve středoasyrském období je možné u některých vladařů pozorovat odklon od tradice k určitým originálním prvkům - královské nápisy dosahující vysoké literární úrovně. Docházelo k osvojování „vysoké babylonské kultury“ a k jejímu přizpůsobování asyrským poměrům.²³

¹⁷ NOVÁKOVÁ, PECHA, RAHMAN (1998), str. 82.

¹⁸ KLÍMA (1985), str. 23.

¹⁹ Jeho otec, náčelník amoritského kmene, se rozhodl Šamši-Adada poslat do Babylónu, zřejmě za účelem synova studia. Poté, co se vrátil do Asýrie, ihned začal s realizací toho, co v Babylónii viděl (PEČÍRKOVÁ (2000), str. 36).

²⁰ PEČÍRKOVÁ (2000), str. 36.

²¹ NOVÁKOVÁ, PECHA, RAHMAN (1998), str. 83.

²² PEČÍRKOVÁ (2000), str. 38-39. Mitanský systém správy území byl ale naštěstí pro Asyřany postaven na principu vazalských států a ne na přímé správě (tamtéž).

²³ RIZZA (2007), str. 116.

Kdykoliv se pokusili asyrští vladaři o odpor, mitannský stát jej ihned zpacifikoval. Úleva od těsných otěží přichází až s okamžikem, kdy se Mitanni musí vypořádat s chetitským nápirem. Asyrský odpor vedený proti mitannské vládě byl však obdivován Egyptem, protože ten považoval Mitanni za svého protivníka.²⁴ Prvním vládařem, který se poněkud osamostatnil, byl Eríba-Adad I. Jeho syn Aššur-uballit I. (1365-1330 př. n. l.) dokonce používá titulu král a dál svou zemi rozšiřuje výboji. Tento panovník je také znám svým přátelstvím s egyptským faraonem Amenhotepem IV. Tento vztah byl pro středoasyrskou říši značnou výhodou, protože Amenhotep IV. stál za ztroskotáním protiasyrských záměrů babylonského vladaře. Aššur-uballit I. byl velice sebevědomý, Amenhotepa nazýval svým bratrem a dokázal téměř nemožné – svého vnuka dosadil na babylonský trůn. Dále také byl prvním panovníkem, který vydával tzv. palácové edikty, které stanovovaly pravidla, jak se má chovat palácový personál, královský dvůr a úředníci. Dobil mnohá významná území a obohatil tím říši o cenné suroviny.²⁵

Jeho nástupci poměrně dobře navázali na Aššur-uballitovy úspěchy. Významným byl Salmanasar I., který bojoval s mitannským státem a zajal syny urartejských vůdců, ze kterých si udělal válečné rukojmí. Další důležitou postavou byl Tukultí-Ninurta I., ten dobyl Babylón²⁶ a založil si novou rezidenci Kár Tukultí-Ninurta (do r. 1208 př. n. l.).²⁷ Na konci svého života byl zbaven svéprávnosti a zabit dalším panovníkem Aššur-násir-aplim, jehož vláda byla však velice neslavná a Asýrii nic nepřinesla.²⁸ Po sedmi letech tím také skončila nadvláda nad Babylónií. Poté se říše zmítá v nestabilitě a rychlých změnách vladařů. Do mocenských záležitostí stále více zasahuje Babylónie, ta svůj tlak uvolní v okamžiku, kdy se jí dotkne aramejský²⁹ nápor.

²⁴ KLÍMA (1985), str. 31-32.

²⁵ PEČÍRKOVÁ (2000), str. 40-41.

²⁶ Tukultí-Ninurta I. potřeboval tento čin ospravedlnit, a tak dal podnět k vytvoření eposu, jehož děj vypráví o tom, jak babylonský vladař nedodržel spojeneckou smlouvu a sám bůh Marduk se rozhodl Babylón opustit (PEČÍRKOVÁ (2000), str. 44).

²⁷ NOVÁKOVÁ, PECHA, RAHMAN (1998), str. 106-107.

²⁸ KLÍMA (1985), str. 35.

²⁹ Aramejci byli kočovníci ze syrské pouště, tito kočovníci vytvářeli malá království v oblasti Levanty a na severu Sýrie. Tato království bránila Asýrii v expanzi směrem ke Středomoří (HUNTEROVÁ (1996), str. 64).

Kolem roku 1200 také dochází k invazi tzv. mořských národů, ale invaze se na Asýrii a Babylónii odrazí jen velmi málo a nepřímo.³⁰

K rozvoji směřuje Asýrie teprve ke konci 12. století př. n. l., kdy se několikrát podařilo odrazit Babylóňany. Dostáváme se do bodu, kdy začíná panovat Tiglatpileasar I. (1115-1077/6 př. n. l.).³¹

2.2.2.1 Tiglatpileasar I.

Tento panovník nerazil novou politiku ani nehájil nové postoje, ale i tak se mu dostává poměrně hodně prostoru v mnoha publikacích. Tento fakt je zřejmě zapříčiněn tím, že archeologové našli objemné množství analů, které nám pomáhají si udělat celkem ucelený obraz o období jeho vlády.³²

Během jedné z prvních výprav se dostal až k Černému moři, zde zajal mnoho válečných rukojmích. Dále podnikal výpravy do území kolem jezera Van, kde můžeme jako důkaz najít skalní nápis.³³ Dostal se až na území dnešního Libanonu (Sidon, Byblos) a otevřel si tím cestu k důležitým surovinám.³⁴ Nezanedbatelným byl i tribut, který plynul do Asýrie z podrobených oblastí. Vladaři se dařilo i v postupu proti sousední Babylónii. Bohužel vítězství nad Babylónií si Asýrie už moc neužila kvůli sílicímu odporu Aramejců.³⁵ Ti byli největším problémem, se kterým se Tiglatpileasar potýkal, nakonec donutili asyrské obyvatelstvo ke značným přesunům. Ke konci své vlády byl Tiglatpileasar nucen pro ně uvolnit některá sídliště. Existují i prameny líčící toto období v ještě horších barvách - údajně došlo k chaosu, epidemiím a hladomoru.³⁶

Tiglatpileasar I. byl vůbec prvním panovníkem, jehož nápisy oslavují blahobyť země - píšou o tom, jak vybavil obyvatele pluhu a rozmnožil stáda koní. O tom, že v jeho nápisech se neobjevují jen planá slova, svědčí i fakt, že z jeho doby pochází mnoho nádherných královských staveb v Aššuru a Ninive. Nápisy nám přinášejí zprávy i o

³⁰ PEČÍRKOVÁ (2000), str. 46.

³¹ KLÍMA (1985), str. 36.

³² OLMSTEAD (1960), str. 62.

³³ PEČÍRKOVÁ (2000), str. 47.

³⁴ KLÍMA (1985), str. 36-37. Jednalo se zejména o dodnes typické stromy pro toto území - cedry, ty použil na zvelebování chrámů a paláců (tamtéž).

³⁵ NOVÁKOVÁ, PECHA, RAHMAN (1998), str. 109-110.

³⁶ PEČÍRKOVÁ (2000), str. 47. Odkazuje na GRAYSON (1975), str. 189.

zakládání královských zahrad, kde se nacházely exotické rostliny a zvěř. Tyto zahrady sloužily k odpočinku i ke královské zábavě.³⁷ V osobě tohoto panovníka se skví i patron intelektuálního rozvoje, který je patrný na aktivitě jeho písařů,³⁸ kteří kompilovali starší texty a přepisovali je pro královskou knihovnu. Dále obohacovali královské nápisy novými styly.³⁹

Po smrti Tiglatpilesara začíná úpadkové období, které trvá až do 9. století př. n. l. Aramejci i nadále pronikali do nitra Asýrie. Působili zde chaos, který se odrazil ve zmenšujícím se počtu královských nápisů.⁴⁰

³⁷ PEČÍRKOVÁ (2000), str. 47-48. Tiglatpilesar I. zde pořádal četné honitby, které byly i jakýmsi rituálem, protože zvířata v zahradě symbolizovala chaos, který v Asýrii vládl před příchodem božstev, a vládce tedy musí vystupovat jako ochránce civilizace. Tiglatpilesar byl výborný lovec. Při jedné ze svých výprav ulovil zřejmě velrybu, kterou byl tak fascinován, že nechal udělat odlitek této trofeje a vyzdobil s ním bránu svého paláce (tamtéž). Některé publikace se zmiňují o úlovku, který čítal několik stovek lvů a několik slonů. Úlovek pocházel z oblasti Karchemiše (OLMSTEAD (1960), str. 64).

³⁸ Aby se písař stal vzdělcem, který byl oprávněn samostatně zpracovávat úkoly v určitých oborech, musel projít přípravou v tzv. „domě tabulek“, zde ale získal jen základní vzdělání. Naučil se zde psát, číst a počítat. Na to však musel navázat vzděláním na vyšší škole („domy vědy a umění“), kde jej učili právu, lékařství, účetnictví, přírodním vědám, liturgii a samozřejmě hlavně gramatice a literatuře (KLÍMA (1979), str. 32). Žáci neustále opisovali korpusy literárních textů, osvojovali si formy děl a snažili se je porovnat. Překládali starobylé texty do modernějších verzí. Každý opis byl originál - při jeho opisu mohlo dojít k chybě či jinému zásahu (RIZZA (2007), str. 118).

³⁹ PEČÍRKOVÁ (2000), str. 48. Mezi nové styly patřil například popis lovu (tamtéž).

⁴⁰ KLÍMA (1985), str. 38-39. Asyřané a Babylóňané dokonce uzavřeli i smlouvu o společné obraně proti Aramejcům (tamtéž).

3 POVAHA STŘEDOASYRSKÝCH ZÁKONŮ

Právní normy,⁴¹ které nechal Tiglatpilešar I. vyhledat, kompilovat a sepsat, nám dovolují nahlédnout především do oblasti práva trestního, majetkového, rodinného a stranou nenechávají ani tresty týkající se sexuálních deliktů.⁴² Jazykem užívaným v tomto období byla středoasyršština (16.-11. století), která je dialektem akkadštiny.⁴³

Nejvíce známá je dnes tabulka A, která nese název „Právní zrcadlo asyrské ženy“, není tomu náhodou, protože normy v ní obsažené řeší povětšinou postavení ženy ve společnosti. Zabývají se její rolí a v neposlední řadě tím, jaké tresty jí budou uděleny za určité trestné činy.⁴⁴ V dnešní době se čtenář středoasyrských zákonů (SAZ) musí zdržet etnocentrických soudů, dnes by tyto normy mohly kdekoho rozesmát, ale tehdy nehrál lidský status ve společnosti takovou roli, na jakou jsme zvyklí dnes. Moderní lidstvo hledá individualitu, snaží se dodržovat „moderní lidská práva“. Tenkrát, více než před třemi tisíci let, byla lidská práva na jiné úrovni, především postavení ženy bylo chápáno zcela jinak.⁴⁵

SAZ nejsou jen tabulka A, nalezeny a zkoumány byly i zbylé tabulky, které se nám bohužel dochovaly ve více fragmentárním stavu (v porovnání s tabulkou A).⁴⁶ Následující tabulky se například zabývají druhy vlastnictví, jeho úpravami, ochranou věcí movitých, nemovitých⁴⁷ či říční plavbou.⁴⁸ U některých tabulek je i obtížné určit jakou oblastí práva se zabývají, v některých případech se dochovala například jen slova jako dlužník, věřitel či zhotovitel.⁴⁹ Poslední nalezená tabulka je prý duplikátem tabulky A, takže je její řazení velmi sporné.⁵⁰

⁴¹ Problematice toho sousloví bude věnován prostor v následujících podkapitolách, viz podkapitola 3.3.

⁴² PEČÍRKOVÁ (2001), str. 307.

⁴³ KLÍMA (1976), str. 45.

⁴⁴ KLÍMA (1985), str. 87-88. Též WESTBROOK ed. (2003), str. 521.

⁴⁵ PEČÍRKOVÁ (2001), str. 307.

⁴⁶ KLÍMA (1985), str. 81.

⁴⁷ KLÍMA (1985), str. 103., str. 106.

⁴⁸ KLÍMA (1985), str. 110.

⁴⁹ KLÍMA (1985), str. 108.

⁵⁰ KLÍMA (1985), str. 80.

3.1 Naleziště a dnešní umístění

Tabulky byly objeveny při archeologických vykopávkách v městě Aššuru (dnes Qalat Šerkat) a jeho okolí. Tyto vykopávky byly pořádány Německou orientální společností (Deutsche Orientgesellschaft) od roku 1903 po dobu jedenácti let.⁵¹ Vykopávky vedl W. Andrae.⁵²

Tabulky A a B byly nalezeny v místech, kde zřejmě zasedal soudní sbor – v okolí chrámu boha Anua a Adada a Starého paláce. Tabulka C byla nalezena na nádvoří Aššurova chrámu, stejné naleziště je udáno i u tabulky G. Tabulka D spadá do stejného souboru jako tabulka B a O. Tabulka F byla nalezena v obvodu města Aššuru. V jednom ze staroasyrských soukromých domů byla nalezena tabulka K a tabulka L. Jihozápadně od chrámu boha Anua a Adada byla nalezena tabulka M. Tabulka N má své naleziště jihozápadně od velikého zikkuratu. U tabulek O a P je naleziště shodné jako naleziště tabulek A a B, protože se jedná o jejich částečné duplikáty. Naleziště tabulek E, H, J není udáno.⁵³

V knize J. Klímy *Zákony Asýrie a Chaldeje* se můžeme dočíst, že například místo uložení tabulky O není známo, ale ostatní tabulky si lze prohlédnout, pokud navštívíme dále uvedená místa. Tabulky A–K jsou umístěny ve Státních muzeích v Berlíně. Tabulky L–N jsou uloženy v muzeu v Istanbulu. Fragментy tabulky P jsou v Britském muzeu.⁵⁴

3.2 Doba vzniku

Určení data vzniku jednotlivých tabulek středoasyrských zákonů bylo pro archeology poměrně složité. Tyto tabulky neobsahují jméno panovníka ani jiné

⁵¹ DRIVER, MILES (1935), str. 4.

⁵² KLÍMA (1976), str. 72. Po příznivých stycích s Osmanskou říší dostalo Německo koncesi dovolující archeologické vykopávky v Aššuru. Aššurem i Babylónem měla ostatně procházet i tzv. Bagdádská dráha (velký projekt Německa na Blízkém východě). Andrae a jeho štáb byli v Aššuru až do vypuknutí války v roce 1914. Vykopávky v Aššuru byly komplikovány spletitostí vrstev a růzností staveb, babylonské vykopávky se svou komplikovaností nemohly přiblížit komplikovanosti těch aššurských. Andraemu se za jeho přínos dostalo mezinárodního uznání a plody jeho práce dnes můžeme shlédnout v předoasijském oddělení Státních muzeí v Berlíně (i když se sem tyto „plody“ dostaly až po komplikovaném diplomatickém jednání v roce 1926) (tamtéž).

⁵³ KLÍMA (1985), str. 81-82.

⁵⁴ KLÍMA (1985), str. 82.

doprovodné texty, ze kterých by se dalo jejich stáří vyčíst. Problematiku datace dokládá i fakt, že dříve bylo možné se setkat s názvem staroasyrské zákony.⁵⁵

Tabulka A však nesla dataci dle jména eponyma, toto jméno bylo velice nesnadné přečíst, protože se dochovalo jen částečně. Bylo ale rozlušeno, že datace zřejmě hovoří o druhém dni a šestém měsíci, který nese název *Sa-ra-a-ti* (toto je přepis od M. Jastrowa).⁵⁶

Dva velice významní vědci Schroeder a Koschaker⁵⁷ se domnívali, že středoasyrské zákony pocházejí z období mezi 15.-13. stoletím př. n. l.⁵⁸ Avšak prvním krokem ke správné dataci se jeví až počín asyrologa⁵⁹ Weidnera, kterému se podařilo rozluštit jméno asyrského eponyma na tabulce A. To nám dokládá, že tabulka pochází z eponymátu⁶⁰ Sagiua, což ji tedy řadí do doby panovníka Tiglatpilesara I.⁶¹ Tento panovník se rozhodl pro opis starších zákonů, dbal na dodržení přesné imitace písma i jazyka ze starších dob. Proto se nám ve středoasyrských zákonech tak věrně zrcadlí právo mnohem starší.⁶²

⁵⁵ KLÍMA (1985), str. 80, pozn. 1. Též KLÍMA (1979), str. 98.

⁵⁶ JASTROW (1921), str. 4. KLÍMA (1985), str. 85, pozn. 19, také DRIVER, MILES (1935), str. 4.

⁵⁷ Na počátku 20. století působil též na pražské univerzitě, spolupracoval např. s českým orientalistou Hazukou (KLÍMA (1976), str. 29).

⁵⁸ DRIVER, MILES (1935), str. 4-6. Tyto domněnky jsou podloženy nálezem textů, které údajně vykazovaly podobné vlastnosti, a tak bylo usuzováno, že patří do stejného časového úseku. Dále byly nalezeny podobné právníkové texty v okolí města Arrapcha, tyto texty nejsou přímo asyrské (zřejmě etnikum migrující z Íránu přes Mezopotámii do oblasti Sýrie), ale je na nich patrný značný asyrský vliv. Díkce užitá ve středoasyrských zákonech se také značně podobá díkci u nalezených datovacích kamenů a korespondence, která má spadat do 15.-14. století (tamtéž).

⁵⁹ Možno setkat se s výrazem „asyriolog“.

⁶⁰ Eponym (*limmu*) – člen významné rodiny, která udržovala blízké vztahy s panovníkem, za to byli její členové jmenováni do významných úřadů v administrativě. Ty roky, které byl eponym ve funkci, nesly jeho jméno a tudíž sloužily k dataci (WESTBROOK ed. (2003), str. 523). Dále: „*Hodnostní pořádek této šlechty je znám z kánonu eponymů. Ten určoval, aby každým rokem byla vybrána jedna významná osobnost, jež by vykonávala funkci eponyma, jehož jménem byl nazván běžný rok. Král byl eponymem v jednom z prvních roků své vlády. Po něm následoval nejvyšší vojenský velitel, turtánu, palácový herold, nágir ékalli, nejvyšší číšník, rab šaqé, nejvyšší komoří, abarakku, a správce města Aššuru.*“ Tito vyjmenovaní úředníci byli ve funkci eponyma vždy ve stejném pořadí, po nich přicházeli na řadu správci provincií (GLASSNER (2004), str. 92-93). Pro bližší vysvětlení termínu *limmu* - viz též slovník CAD L (OPPENHEIM ed. (1973), str. 194).

⁶¹ KLÍMA (1985), str. 85.

⁶² KLÍMA (1979), str. 98, pozn. 8.

Podle stylu, ve kterém jsou zákony formulovány, by se dalo předpokládat, že se skutečně jedná o kompilát⁶³ a také se z něj dá s určitostí odvodit, že tabulky byly psány více písaři, protože každá tabulka má odlišný písařský styl.⁶⁴

Z ortografického⁶⁵ a gramatického hlediska je možné tabulky rozdělit do dvou či tří skupin. Tyto ortografické a gramatické odlišnosti mohou být tedy způsobeny tím, že při pořizování opisů tabulek bylo do práce zapojeno mnoho písařů, kteří měli každý svůj styl. Vědci však tvrdí, že odlišnosti nejsou způsobeny jen tím.⁶⁶

Závěrem je tedy nutné dodat, že i když bylo prokázáno, že správná datace je ta, která spadá do dob Tiglatpileasara I., tak tabulka J je zřejmě opravdu z dob starších.⁶⁷

3.3 Charakter sbírky

Když na počátku 20. století n. l. našli Francouzi Chammurapiho zákoník,⁶⁸ bylo to považováno za senzaci a za velice cenný zdroj, který nám dodnes přináší zajímavé informace o babylonské legislativě. Po několika málo letech⁶⁹ byl nalezen další zdroj, jehož informace o legislativě jsou stejné důležitosti jako informace v Chammurapiho zákoníku. Jedná se o středoasyrské zákony.

Jak už mnohé zmíněné informace napovídají, tak tabulka A se svým charakterem velmi významně liší, a to jak povahou textů, tak i svými rozměry. Rozměry této tabulky jsou 32 cm x 20,5 cm.

⁶³ „Středoasyrské zákony nejsou dílem původním, redaktoři je vytvořili kompilací starších předloh. Měly být závazným podkladem pro rozhodování asyrských soudů.“ (KLÍMA (1979), str. 98).

⁶⁴ DRIVER, MILES (1935), str. 7. Tabulky A a B jsou psány v úzkých sloupcích. Tabulky C a G jsou napsány v sloupcích širokých, zbytky tabulky F dokládají, že její sloupce byly také širší než sloupce tabulek A a B. Ostatní tabulky jsou tak poškozené, že o nich v tomto ohledu nemůžeme nic usuzovat. Další odlišnost je dokázána díky rozdílnému užívání výrazů znamenajících „král“ a „muž“ (tamtéž).

⁶⁵ Ortografie je věda zabývající se pravopisem. Zkoumá, jestli je daný dokument psán podle platných norem spisovného jazyka, který se užíval v daném období (UNIVERSUM (2003), str. 868).

⁶⁶ DRIVER, MILES (1935), str. 8-9.

⁶⁷ KLÍMA (1985), str. 81, pozn. 11. KLÍMA (1979), str. 98.

⁶⁸ KLÍMA (1979), str. 68-69. Již ke konci 19. století dochází k jakémusi předznačení existence CHZ – jednalo se o edici několika fragmentů, o kterých se však nevědělo, že jsou součástí CHZ. Vědělo se jen, že mají zákonodárný charakter. Rozhodující byl až objev z roku 1902, kdy byla v elamských Súsách nalezena dioritová stéla zákoníku vladaře Babylónu - Chammurapiho (1792-1750 př. n. l.). Stéla byla poté určena jako součást CHZ. Tato stéla je přibližně 2 metry vysoká a nese vyobrazení boha Šamaše (dnes se soudí, že se jedná o Marduka), který předává vládci Chammurapimu odznaky moci (tamtéž). Stéla je mechanicky rozdělena spojkou „jestliže“ (*šumma*) na 282 paragrafů a je zatím jediným dokumentem, kde

Tabulka B se od ostatních také odlišuje - její šířka činí až 4 cm (zbylé rozměry 16,2 x 15,8 cm), což není u ostatních tabulek zvykem. Dochoval se jí jen zlomek, který je ale možno poměrně dobře vyložit, protože vědci dokázali, že tabulka O je do značné míry jejím duplikátem. Taktéž tabulka D by se dala přiřadit do souboru těchto dvou tabulek. U zbylých tabulek ani jeden z rozměrů nepřesahuje 10 cm, výjimkou je tabulka M, jejíž rozměry jsou 8 x 12cm.⁷⁰

Právní povahu tabulek nelze určit jednoznačně. Neví se, k jakému účelu přesně sloužily. Mohl to být soubor textů, které obsahují zvykové právo. Dále se mohlo jednat o shrnutí právních předpisů, kterými se řídilo město Aššur nebo dokonce celá asyrská říše, což je ale méně pravděpodobné.⁷¹ Středoasyrské zákony také mohly být jakýmsi závazným podkladem pro rozhodování asyrských soudů, ale jejich skutečná aplikace nám zůstává velkou neznámou. Máme pro ni velice málo důkazů.⁷² Zřejmě se jedná o sebrání a přepsání starších předloh, je zde patrná i podobnost s dalším, troufám si tvrdit, že mezi laickými čtenáři i známějším právním textem - Chammurapiho zákoníkem.⁷³ Obecně však platí fakt, že téměř každý panovník se snažil nějak přispět k zákonodárství, chtěl, aby jeho osoba nesla obraz vladaře usilujícího o spravedlnost. Zákoníky vyhlášené panovníky měly být pomůckou v případě, že už nestačí zvykové právo.⁷⁴

Koschaker má také několik verzí, které se snaží osvětlit existenci středoasyrských zákonů. Středoasyrské zákony možná vznikly, protože se v Asýrii vzedmula vlna tendencí k ženské emancipaci či možná byly tyto zákony sepsány pouze za účelem edukačním.⁷⁵

je CHZ celý (KLÍMA (1979), str. 70).

⁶⁹ Viz podkapitola 3.1.

⁷⁰ KLÍMA (1985), str. 82.

⁷¹ DRIVER, MILES (1935), str. 12.

⁷² KLÍMA (1979), str. 98.

⁷³ KLÍMA (1985), str. 87. Tabulka M SAZ a § 240 CHZ - lodě plující proti proudu a po proudu (tamtéž). Ukázka § 240 CHZ: „*Jestliže loď plující proti proudu narazila a potopila loď plující po proudu, majitel lodi, jehož loď byla potopena, ohlásí přesežně zboží, které bylo na jeho lodi ztraceno, a loďař plující proti proudu, jenž způsobil potopení lodi plující po proudu, mu nahradí loď a všechny jeho ztracené věci.*“ (KLÍMA (1979), str. 140 (§ 240)).

Ukázka § 2 SAZ: „*Jestliže loď, buď plující po proudu, buď připlouvající z druhého břehu při pokraji břehu narazí a potopí naloženou loď nebo narazí prázdnou loď, [lodník nahradí] loď s veškerým obsahem, nakolik byl ztracen, naražená loď [přejde do lodníkovy majetku].*“ (KLÍMA (1985), str. 165-166).

⁷⁴ GLASSNER (2004), str. 98.

⁷⁵ DRIVER, MILES (1935), str. 14.

Ze sociologického hlediska jsou zákony také velice zajímavé, protože se snaží ochránit společnost státu před přebujelou sexuální nemorálností. Proto se můžeme setkat s mnoha zákony týkajícími se sexuálních deliktů (např. znásilnění či homosexuální styk).⁷⁶

Bylo by zřejmě chybou mluvit o středoasyrských zákonech jako o určitém zákoníku platném pro určitou dobu. Středoasyrské zákony nejsou zákoník, jako je tomu u Chammurapiho díla, jsou jen souborem zákonů. Například tabulka A je jen jakousi sbírkou zákonů, které se vztahují k zločinům spáchaným ženou či na ženě.⁷⁷ Převládající názor mezi autory vědeckých prací je ten, že se jedná jen o kolekci zákonů. Tato kolekce obsahovala soubory amoritského zvykového práva, babylonského práva nebo například dekrety asyrských králů.⁷⁸

Někteří archeologové mají středoasyrské zákony za pouhou právní knihu, jiní zase za dílo zákonodárné, kterým se řídila celá říše. S největší určitostí se ale jednalo o předpisy pro soudní praxi, kterým byl poté přiznán legislativní charakter.⁷⁹

3.4 Sociální stratifikace v Asýrii a její doklady v SAZ

Většina zdrojů se zabývá jen privilegovanou vrstvou obyvatel, mezi kterou řadíme osoby spjaté s královským dvorem. O postavení nižších vrstev existují jen fragmentární doklady. Termín „svobodný občan“ není postačujícím termínem, ne zcela totiž vystihuje složitost vzájemných vztahů a závazků, jaké v Asýrii panovaly. V Asýrii se samozřejmě vyskytovali i otroci/otrokyně,⁸⁰ ale nebylo jich mnoho a pracovali především v domácnosti. Byla zde i skupina tzv. „polosvobodných“, tato skupina obyvatel se skládala především ze zajatců, deportovaných⁸¹ a lidí, kteří se zadlužili a

⁷⁶ JASTROW (1921), str. 10. KLÍMA (1985), str. 90 (§§ 12-24).

⁷⁷ DRIVER, MILES (1935), str. 12-13. Důležité je rozlišovat mezi pojmy *law* (= zákon, norma) a *code* (= zákoník), *Code of Hammu-rabi* zatímco *Middle Assyrian Laws* (tamtéž). I další autoři jako například MEIER TETLOW (c2004) takto rozlišují, naopak JASTROW (1921) se ve své práci jakékoliv diferenciaci vyhýbá.

⁷⁸ MEIER TETLOW (c2004), str. 126.

⁷⁹ KLÍMA (1985), str. 85-86.

⁸⁰ Žena se mohla stát otrokyní i z důvodu záchrany vlastního života. Existují i doklady, kdy byla žena prodána do otroctví, aby si zachránila život např. před hladomorem atd. (WESTBROOK ed. (2003), str. 531-532).

⁸¹ Zmínky o deportovaném obyvatelstvu nesou hlavně administrativní texty, které vypovídají o jejich využití po deportaci. Deportovaní pracovali na stavebních projektech, dále jako řemeslníci či hospodáři.

přišli tím o půdu a nebo byli s touto půdou dokonce i prodáni. Původ nebyl v Asýrii bezvýznamný, ale ani nebyl tak významnou skutečností, aby zakazoval sociální mobilitu.⁸²

Zůstaneme tedy u klasického dělení na domorodce a cizince, svobodné a otroky, muže a ženy. Dalším typem rozlišování společenského postavení je rozlišování podle ekonomického statusu. Obyvatelé dále nesli označení „syn X“.⁸³

Podle předpisů středoasyrských zákonů můžeme rozlišit svobodného plnoprávného občana, který je označen termínem *awilum*.⁸⁴ Od tohoto termínu odvozujeme následující slovní spojení *már awilí*⁸⁵ (syn svobodného člověka) a *márat awilí*⁸⁶ (dcera svobodného člověka⁸⁷) či *aššat awilí*⁸⁸ (manželka svobodného člověka).

Protipólem k *awilum* je nesvobodný člověk - otrok označený termínem *ardu*⁸⁹ (otrokně *amtu*⁹⁰). Neplnoprávné obyvatelstvo nese poté označení *aššuráiu* (Asyřan) či *aššuráittu* (Asyřanka).⁹¹ Dokladem o postavení této skupiny obyvatel je § 44 tabulky A: „*Jestliže muž aššuráiu nebo žena aššuráittu, který nebo která bydlí v domě někoho jako rukojmí za dluh, odpovídající jejich kupní ceně, je koupěn za plnou výši dluhu, nabyvatel (jej) může mrskat, rvát (vlasy), poranit nebo propíchnout uši.*“⁹²

Churrité či Kassité dokonce zastávali vysoké pozice v administrativě (což tedy svědčí o tom, že pokud byl člověk něčím zajímavý, mohl opravdu zastávat vysoké pozice i přes fakt, že je cizinec) (WESTBROOK ed. (2003), str. 530).

⁸² PEČÍRKOVÁ (2000), str. 138-139.

⁸³ WESTBROOK ed. (2003), str. 530.

⁸⁴ Viz slovník CAD A2 (OPPENHEIM ed. (1968), str. 523).

⁸⁵ DRIVER, MILES (1935), str. 16-17. Nemusí to znamenat doslovně „syn svobodného člověka“, toto sousloví v sobě nese příslušnost k vrstvě svobodných (tamtéž). Viz též slovník CAD M (OPPENHEIM, REINER ed. (1977), str. 308).

⁸⁶ DRIVER, MILES (1935), str. 15, 17. Stejně jako u předchozí poznámky nemusí toto označení být překládáno doslovně jako „dcera“. Toto označení se vyskytuje ve velkém množství paragrafů. Uveďme si tedy např. § 21 tabulky A, zde se řeší trest za způsobení potratu u ženy z vrstvy plnoprávných (tamtéž). Viz též slovník CAD M (OPPENHEIM, REINER ed. (1977), str. 300).

⁸⁷ V doslovném překladu znamená neprovdanou dívku žijící u otce, který nad ní má absolutní moc. Dále může značit provdanou ženu, která žije se svým mužem u jeho rodiny, ale nezastává vedoucí místo v domácnosti (na rozdíl od *aššat awilí*) (WESTBROOK ed. (2003), str. 533-534).

⁸⁸ Viz slovník CAD A2 (OPPENHEIM ed. (1968), str. 462).

⁸⁹ KLÍMA (1985), str. 143. Termín vyskytující se např. v § 4 tabulky A. Pro bližší vysvětlení termínu *ardu* viz též slovník CAD A2 (OPPENHEIM ed. (1968), str. 243).

⁹⁰ Viz slovník CAD A2 (OPPENHEIM ed. (1968), str. 80).

⁹¹ KLÍMA (1985), str. 243. Podle publikace WESTBROOK ed. (2003), str. 530, to (*aššuráiu*) byla skupina „polosvobodných“. Více informací o výrazech *aššuráiu* či *aššuráittu* – viz slovník CAD A2 (OPPENHEIM ed. (1968), str. 471).

⁹² KLÍMA (1985), str. 152. Dále je o této skupině zmínka např. v § 25 tabulky A v téže publikaci na str.

Pouze § 45 tabulky A nám dokládá existenci třídy *chupšu*,⁹³ což je označení pro nejnižšího příslušníka svobodné vrstvy.⁹⁴ Jakousi přechodovou vrstvou mezi svobodným a nesvobodným obyvatelstvem je *kisru*,⁹⁵ tato vrstva byla činná jako pastýři, řemeslníci či odborní pracovníci. Podřadné postavení měla i vojensky činná vrstva *sábé*.⁹⁶ V § 41 se o této vrstvě hovoří jako o oněch pěti až šesti druzích, kteří slouží jako svědci sňatku s konkubínou.⁹⁷

147.

⁹³ Viz slovník CAD H (OPPENHEIM ed. (1956), str. 241).

⁹⁴ KLÍMA (1985), str. 245-246.

⁹⁵ Viz slovník CAD K (OPPENHEIM ed. (1971), str. 436).

⁹⁶ Viz slovník CAD S (OPPENHEIM ed. (1962), str. 36).

⁹⁷ KLÍMA (1985), str. 247.

4 TABULKA A - „PRÁVNÍ ZRCADLO ASYRSKÉ ŽENY“, §§ 1-59⁹⁸

Je důležité, aby si čtenáři této práce uvědomili fakt, že to, co se nám na první pohled může zdát jako barbarství či zvrhlost, se po detailním rozebrání může jevit jako velice chytrý tah.⁹⁹ Musíme si uvědomit, že asyrská společnost nebyla tak vyspělá jako dnešní společnosti a neměla tedy jinou možnost, jak manipulovat s občany tak, aby jednali v zájmu státu a nedělali problémy, než že musela občanům hrozit krutými tělesnými tresty a drsnými sankcemi.¹⁰⁰

Redaktor či redaktorský kolektiv středoasyrských zákonů si kladl za cíl kompilovat dostupná a vhodná ustanovení. Tato ustanovení řešila především postavení ženy po stránce občanskoprávní a trestněprávní. Žena byla buď obětí či pachatelem trestného činu. V některých paragrafech se objevuje i ženin spolupachatel a jeho postih. Jednotlivé paragrafy jsou za sebe logicky kladeny dle pojmu, který je v daném paragrafu řešen.¹⁰¹

4.1 Trestněprávní část - §§ 1-24, 50-59

Trestněprávní část středoasyrských zákonů je - zřejmě z důvodu nedokonalé redakce nebo z důvodu, že námi nalezená verze středoasyrských zákonů nebyla konečná a měla být dále přepracována - po 24 paragrafech přerušena částí občanskoprávních paragrafů (§§ 25-49).¹⁰²

Vstupní část tabulky A zahrnuje §§ 1-24, tato část se dále ještě dělí na tři části. První část je oddíl zahrnující §§ 1-6, zde se řeší krádež spáchaná ženou či dcerou

⁹⁸ „Po § 59 následuje prázdná plocha, na níž byly původně na 21 řádcích napsány 4 předpisy (§§ 60'-63'); pisař je však vymazal, mezi nimi zůstaly patrný rýhy právě tak jako pod posledním předpisem.“ (KLÍMA (1985), str. 103).

⁹⁹ PEČÍRKOVÁ (2001), str. 308-309. Kupříkladu můžeme uvést harémy, které nesloužily pro pobavení panovníka (jak si mnozí myslí), ale sloužily k vylepšení či stabilizaci mezinárodní politiky. V harémech totiž přebývaly dcery panovníků okolních států či států partnerských. Harémy zastupovaly jakýsi typ sňatkové politiky (tamtéž). Jelikož byly harémy velice důležité, bylo zapotřebí jejich území i dokonale střežit a upravit právně jejich bezpečnost. Proto můžeme vedle středoasyrských zákonů (konkrétně tabulky A) zaregistrovat i další soubor norem zabývající se tématem žen a jejich postavením, ochranou či tresty. Tento soubor pochází z totožného období jako středoasyrské zákony a nese název Harémové edikty (jedná se o 8 fragmentů nalezených v Aššuru) (KLÍMA (1985), str. 111).

¹⁰⁰ PEČÍRKOVÁ (2001), str. 308.

¹⁰¹ KLÍMA (1985), str. 88.

¹⁰² KLÍMA (1985), str. 94.

plnoprávného občana. Ke krádeži došlo buďto v chrámovém prostředí, v domácnosti nemocného či zemřelého manžela nebo v domácnosti zdravého manžela. Dále se zde řeší trest pro přechovávající kradených věcí.¹⁰³

Druhá část navazuje na část první a za její poslední paragraf je možno počítat ten s číslem 10. Zde jsou pachatelé ukládány tresty za násilné činy. Rozebírá se zde udeření muže, rvačka ženy s mužem, kterému bylo při ní zničeno varle, napadení ženy mužem (§ 9 – políbení či pokousání ženy?). Poslední paragraf této skupiny stíhá vraždu po vniknutí do cizího domu.

Poslední skupina paragrafů (§§ 12-24) upravuje delikty sexuálního rázu, jakými jsou například smilstvo, cizoložství a homosexualita, způsobení potratu, kuplířství atd.¹⁰⁴

4.1.1 Druhy trestných činů dle tabulky A

Na úvod je zapotřebí uvést informaci, že trestné činy logicky spadají do oddílu trestněprávního, ale není vyloučeno, že se zde objeví výjimky spadající dle charakteru paragrafů do části občanskoprávní. Tyto paragrafy jsou uvedeny i zde z důvodu, že se v nich vyskytuje překročení zákona, za které je ukládán některý z trestů níže uvedených. Takovou výjimkou je například § 40, kde je za trestný čin považováno nošení šátku prostitutkou. Dále pak § 47 o čarodějnictví.

Dále je nutno upozornit na fakt, že jednotlivé paragrafy se mohou vyskytovat ve více kapitolách, protože jejich obsah řeší více témat. Například § 23 – spadá do podkapitoly o cizoložství a je obsažen například i v podkapitole pojednávající o opuštění manželova domu. Tyto kapitoly a podkapitoly se navzájem doplňují.

4.1.1.1 Cizoložství, záletnictví a svůdné řeči - §§ (9?), 13-18, 22-23

S cizoložstvím nebylo nakládáno jako s aktem překračujícím morálku, ale jako s trestným činem namířeným proti manželovi cizoložnice. Bylo chápáno jako zasahování

¹⁰³ KLÍMA (1985), str. 88-89.

¹⁰⁴ KLÍMA (1985), str. 90-93.

do majetku jednoho muže mužem jiným.¹⁰⁵ Cizoložství nebylo trestným činem, pokud se jej dopouštěl ženatý muž a neprovdaná žena.¹⁰⁶

Paragraf 9 je opatřen otazníkem, protože jeho výklad je nejasný. Zřejmě se v něm jedná o políbení cizí manželky, za tento čin je ukládána sankce v podobě utěti spodního rtu. Někteří autoři však tvrdí, že zde nejde o políbení, nýbrž o pokousání ženy. Cizoložství, které je potrestáno smrtí, řeší § 13, kde manželka podváděla manžela s mužem, jemuž bylo známo, že je žena vdaná.¹⁰⁷ Paragraf 14 řeší případ, kdy došlo k nevěře v krčmě nebo na ulici, manžel má možnost oba aktéry potrestat (pokud bylo cizoložníkovi známo, že je žena vdaná). Trest zde není specifikován. V následujícím paragrafu (§ 15) se ukládá trest za cizoložství, při kterém byl pár nachytán manželem. Ten může nechat provinilce usmrtit. Uřízne-li manželce nos, jejímu partnerovi je uříznuto mužství a zohyzen obličej. Může jim také trest prominout.¹⁰⁸ Jediný § 16 řeší případ, kdy došlo k cizoložství z podnětu vdané ženy. Žena se měla provinit tím, že užila svůdných řečí, aby muže svedla. V takovém případě je svedený muž beztrestný. Pokud je mu však prokázáno násilí, tak je potrestán stejně jako svůdnice, o jejímž trestu rozhoduje manžel.¹⁰⁹

Paragrafy 17 a 18 se zabývají nařčením z cizoložství, které však nebylo prokázáno. V první z paragrafů rozhodne ordál. V druhém dostane ten, který se pomluvy dopustil, rány holí, pokutu, nucené práce a ostříhání hlavy jako trest.¹¹⁰

Poslední dvojice paragrafů spadajících do této podkapitoly, rozebírá obdobné téma jako podkapitola s názvem Vzdálení se z manželova domu. Tyto paragrafy nakládají s možnou nevěrou (§ 22) a s nevěrou zřejmě vynucenou kuplířkou (§ 23).¹¹¹

¹⁰⁵ DRIVER, MILES (1935), str. 37.

¹⁰⁶ DRIVER, MILES (1935), str. 38. V takovém případě se nikdo nedopouštěl újmy na manželově majetku. Škoda na majetku by byla způsobena až v případě cizoložství ženatého muže s vdanou ženou, v tomto případě by byla způsobena újma muži vdané cizoložnice (tamtéž).

¹⁰⁷ KLÍMA (1985), str. 90, 144. V § 9 je napsáno, že muž políbil cizí ženu a „*nakládal s ní jako s dítětem*“, některé překlady však uvádí větu a „*nakládal s ní jako divoký býk*“ (tamtéž).

¹⁰⁸ KLÍMA (1985), str. 144-145.

¹⁰⁹ KLÍMA (1985), str. 145.

¹¹⁰ WESTBROOK ed. (2003), str. 556. Toto téma „pomluvy“ bude rozebíráno též v podkapitole s názvem Nactiutrhání, pomluva.

¹¹¹ KLÍMA (1985), str. 146.

4.1.1.2 Potrat - §§ 21, 50-54

Ihned v úvodu je nutno říci, že § 54 je natolik poničen, že o jeho znění se můžeme jen dohadovat. Je vykládán v kontextu s okolními paragrafy a zřejmě v něm šlo o potrat či znásilnění otrokyně.¹¹²

Pokud někdo způsobil potrat ženě či dceři plnoprávního občana, bylo to považováno za trestný čin, který nebyl spáchán na úkor dcery či manželky, ale byl to čin poškozující manžela/otce a jeho majetek. Jestliže muž neměl syna a jeho ženě byl způsoben potrat, byl pachatel sankcionován trestem smrti (protože vzal muži možnost mít dědice).¹¹³ Tento princip dokládá § 50, v němž je obsažen případ způsobení potratu ženě udeřením, viníkova manželka bude postižena stejným způsobem. Jestliže udeřená žena zemřela, byl viník potrestán na hrdle. Pokud muž neměl syna a jeho žena na následky potratu zemřela, viník je usmrcen a musí dát náhradou jiné dítě. Paragraf 51 jen dále rozvádí § 50 a ukládá trest za způsobení potratu ženě, která už nevychovává potomky. V § 52 jde o potrat chrámové prostitutky, sankcionování je založeno na principu odvety (rána za ránu) a nahrazení plodu.¹¹⁴

Nyní se vraťme k § 21, který hovoří o sankcionování pokutou, nucenými pracemi a tělesným trestem toho, kdo způsobil potrat bitím dceři plnoprávního občana.¹¹⁵ Je důležité uvést, že není jasné, proč se tehdejší autoři rozhodli dát tento paragraf stranou od obdobně zaměřených paragrafů (§§ 50-52).¹¹⁶

Paragraf 53 se od ostatních paragrafů řešících sankcionování způsobení potratu výrazně liší z důvodu, že tento potrat si způsobila žena sama. Záměrně vypudila plod. Je za to nabodnuta na kůl a nesmí být pohřbena.¹¹⁷

¹¹² KLÍMA (1985), str. 95, 155.

¹¹³ DRIVER, MILES (1935), str. 107.

¹¹⁴ KLÍMA (1985), str. 94-95. Pokud byla potraceným plodem dívka, dá viník pouze náhradou jiný život. Usmrcen nebude. Je to z důvodu chápání syna jako pokračovatele rodu. Menší trest je také uložen za potrat ženy, která už má dospělé děti a žádné nevychovává, protože její manžel už má dědice (tamtéž).

¹¹⁵ KLÍMA (1985), str. 92.

¹¹⁶ DRIVER, MILES (1935), str. 107.

¹¹⁷ WESTBROOK ed. (2003), str. 558. Závěr paragrafu je poničen, ale zřejmě praví o trestu pro toho, kdo by chtěl tento čin krýt či zatajit (tamtéž). Celý § 53 je možno najít v KLÍMA (1985), str. 155.

4.1.1.3 Rouhání, pobuřující řeči - § 2

Jediný § 2 nakládá s trestným činem rouhání a jeho postihem. V tomto paragrafu je viníkem žena či dcera plnoprávné osoby. Následky si nese jen obviněná, nikdo s ní spřízněný není trestán.¹¹⁸ Tento paragraf je dáván do souvislosti se svatokrádeží, která je řešena v § 1. Tato souvislost je podložena předpokladem, že rouhání je stejně jako svatokrádež činem, kterým urazíte boha či krále nebo někoho jiného vysokého postavení.¹¹⁹

4.1.1.4 Čarodějnictví - § 47

Asyřané věřili, že magie vyvolává demony, obrací bratra proti bratru, děti proti svým rodičům. Dále, že způsobuje různé nemoci či d'ábelské sny a mnoho jiného.¹²⁰ Pro výše zmíněné důvody bylo čarodějnictví velmi vážným trestným činem proti veřejné bezpečnosti. Palác se jej snažil vymýtit a čarodějník/čarodějnice za něj byl/a stíhán/a trestem smrti. Toho se ale dalo snadno zneužít. Proto k odsouzení nestačilo pouhé zadržení magických předmětů nalezených v jejich blízkosti.¹²¹ Kromě materiálních (racionálních důkazů) se trestný čin dokládal ještě svědectvím. Pokud svědci vypovídali protichůdně, byl na pomoc přivolán exorcista, před kterým došlo k opětovné přísaze, která byla závazná.¹²²

Jako velice podstatný se jeví fakt, že v § 47 je zdůrazněno, že svědci jsou zapotřebí dva – jeden z nich byl očitý svědek a druhým svědkem byl člověk, který o činu slyšel.¹²³ Následuje složitý proces prokazování a usvědčování viníka. Svědek, který o činu ví z doslechu jej ohlásil a řekl, že se o činu dozvěděl od očitého svědka, ale ten se snaží toto prohlášení popřít. Poté tedy musí svědek, který o činu slyšel, složit přísahu, že mu o činu očitý svědek vyprávěl. Po složení přísahy je beztrestný a následuje výslech

¹¹⁸ KLÍMA (1985), str. 89. Nejedná se tedy o kolektivní odpovědnost rodiny. Trest není specifikován, zřejmě je na uvážení chrámového personálu, jak se s ženou naloží (tamtéž). Zmínka o zákazu kolektivní odpovědnosti zřejmě vychází z pozůstatků staršího semitského zvykového práva (DRIVER, MILES (1935), str. 20-21).

¹¹⁹ DRIVER, MILES (1935), str. 20.

¹²⁰ DRIVER, MILES (1935), str. 119.

¹²¹ WESTBROOK (2003b), str. 95.

¹²² KLÍMA (1985), str. 102.

¹²³ DRIVER, MILES (1935), str. 120.

očitého svědka. V tomto paragrafu je zmíněn býk, syn Šamaše,¹²⁴ před tímto býkem se skládá přísaha.¹²⁵ Exorcista je zřejmě volán jen v případě, že vyšetřování králem nevede k úspěšnému konci.¹²⁶

4.1.1.5 Násilí, rvačka, vražda - §§ 7-10

Některé druhy násilného útoku budou popsány v podkapitole týkající se potratu způsobeného ženě udeřením.

Mezi další paragrafy trestající násilí je řazen § 7, který ukládá ženě trest za udeření muže. Trest se skládá z pokuty a ran holí. Velice zajímavý je i § 8, který řeší případ, kdy se žena připlekla do rvačky a poškodila muži varle. Pokud bylo poškozeno jen jedno, ženě je uříznut prst, pokud zničila obě, jsou ji vytrženy prsní bradavky.¹²⁷ Zde zřejmě středoasyrské zákony vycházejí ze staršího zvykového práva, kdy byla za podobný čin useknuta ruka. Asyrské zákony tento trest zjemnily a požadují useknutí prstu. Dále je zde užíváno trestu talonického charakteru, kdy za destrukci mužského orgánu žena přijde o své bradavky.¹²⁸

Paragraf 9 popisuje obscénní chování muže k ženě, není však jasné, o jakém druhu chování se mluví. Za toto chování je mu uložen trest utěti spodního rtu či uříznutí prstu.¹²⁹ Paragraf 10 je ve fragmentárním stavu, zřejmě však hovoří o vraždě, která byla spáchána v domě muže, tento muž pak rozhodne, jak se s pachatelem naloží. Může být usmrcen a nebo se vykoupí svým majetkem. Zde se řeší i případ, kdy vrah nemá žádný

¹²⁴ „*Divine bull*“, *son of Šamaš*. Mezi jeho atributy patří pravda a spravedlnost. Není jasné, proč první část hovoří o „nebožském“ králi a druhá část paragrafu užívá názvy božstev. Jsou zde určité domněnky, že druhá část byla kompilátory uzmuta z jiného zákonodárného zdroje (DRIVER, MILES (1935), str. 121, 125-126).

¹²⁵ KLÍMA (1985), str. 153.

¹²⁶ DRIVER, MILES (1935), str. 122.

¹²⁷ WESTBROOK ed. (2003), str. 557.

¹²⁸ DRIVER, MILES (1935), str. 31.

¹²⁹ KLÍMA (1985), str. 144. Paragraf 9 nakládá s trestným činem, při němž měl muž se ženou zacházet jako s dítětem či s ní měl nakládat jako divoký býk? Dále není jasné, co přesně pachatel provedl – mohl ženu políbit nebo též pokousat (tamtéž). V jiné publikaci je uvedena možnost, že se v § 9 jedná o malou dívku (dítě), protože manželství byla uzavírána velice brzy. To by osvětlovalo, proč bylo s ženou zacházeno jako s dítětem. Mohlo se jednat o případ, kdy dívka dětsky škádlila muže a on ji za to potrestal stylem, jakým se běžně trestaly děti (DRIVER, MILES (1935), str. 32).

majetek, aby se vykoupil.¹³⁰ Paragraf 10 může řešit i případ krevní msty, která ve středoasyrské říši nebyla nijak neobvyklá.¹³¹

4.1.1.6 Znásilnění, smilstvo - §§ 12, 16, 55 (56?)

Paragrafy 12 a 16 popisují případ znásilnění, při němž byla znásilněna vdaná žena, za takovýto trestný čin je ukládána sankce, která má podobu smrti. Tyto dva paragrafy můžeme porovnat s paragrafem 55, ve kterém se jedná o trest za znásilnění panny (svobodné dívky), zde je sankce pouze peněžítá.¹³² V paragrafu 56 se hovoří o sexuálním styku, který zřejmě nebyl vynucený, v tomto případě je muž beztrestný.¹³³

Paragraf 16 řeší užití tzv. svůdných řečí, které užila žena, aby svedla muže. V takovém případě je muž beztrestný. Pokud se jí muž zmocnil násilím, bude potrestán jako cizoložnice.¹³⁴ Paragraf 55 vypovídá o trestném činu znásilnění panny, v takovém případě si jí může viník vzít za ženu a nesmí ji nikdy vypudit nebo může zaplatit jejímu otci škodu, kterou způsobil, či si otec znásilněné vyžádá manželku viníka a vezme si ji jako otrokyni.¹³⁵ Na tento paragraf navazuje § 56, který řeší sexuální styk s pannou. Pokud ale muž odpřísáhne, že se mu panna sama oddala, tak zaplatí jen kupní cenu dívky jejímu otci. S dívkou naloží její otec, jak bude chtít.¹³⁶

4.1.1.7 Krádež a přechovávačství - §§ 1, 3-6

Paragraf 1 hovoří o krádeži v chrámu, tuto krádež ale spáchala žena nebo dcera plnoprávné osoby.¹³⁷ V tomto případě byly shromážděny důkazy a byla usvědčena, poté následuje duchovní soud – zeptají se boha a bude s ní naloženo tak, jak bůh nařídí.¹³⁸

Paragraf 3 pojednává o krádeži spáchané manželkou v manželově domě. V první části se řeší případ, kdy manželka ukradla věci v domě nemocného či mrtvého manžela a dala je někomu k přechování. Za tento trestný čin budou všichni usmrceni. Druhá část

¹³⁰ KLÍMA (1985), str. 144.

¹³¹ DRIVER, MILES (1935), str. 35.

¹³² DRIVER, MILES (1935), str. 37.

¹³³ KLÍMA (1985), str. 155.

¹³⁴ KLÍMA (1985), str. 145.

¹³⁵ KLÍMA (1985), str. 155.

¹³⁶ DRIVER, MILES (1935), str. 40. Znění paragrafu z KLÍMA (1985), str. 155.

¹³⁷ DRIVER, MILES (1935), str. 17.

¹³⁸ KLÍMA (1985), str. 142.

§ 3 pojednává o krádeži v domě manžela, který je zdrav. V takovém případě rozhodne manžel o trestu pro ženu i přechovávače. O přechovávačství hovoří i paragraf následující (§ 4), který pojednává o trestu pro otroka či otrokyni, kteří přijali od zlodějky ukradené věci. Je s nimi naloženo stejně jako se rozhodne naložit muž s manželkou – buď je jim odpuštěno a nebo je jim uříznut nos či uši.¹³⁹ O krádeži spáchané v domě cizího muže hovoří § 5, cizí muž má poté zlodějkou ve své moci,¹⁴⁰ může jí uříznout nos, její muž jí může vykoupit a pak ji potrestat utětím uší.¹⁴¹ V § 6 platí domněnka, že žena něco ukradla a dala to k někomu do úschovy, ten, kdo věci přijal, je souzen jako zloděj.¹⁴²

V těchto paragrafech je velice zřetelné pravidlo, že všechny strany zainteresované ve zločinu jsou potrestány stejně. Ten, kdo trestá, je okradený manžel (pokud je naživu) a jestliže dojde k odpuštění, je odpuštěno všem.¹⁴³

4.1.1.8 Vzdálení se z manželova domu, kuplířství - §§ 22-24, (49?)

Paragrafy výše uvedené vycházejí ze skutečnosti, že nebylo přípustné, aby se manželka zdržovala mimo manželův dům. Tyto paragrafy dále nakládají s možností, že se manželka nejenom vzdálila, ale byla muži také nevěrná.¹⁴⁴

Paragraf 22 hovoří o tom, že muž vzal ženu na cestu, aniž by věděl, jestli je žena vdaná nebo ne. V takovém případě zaplatí jen pokutu za manželovu finanční újmu. Pokud však žena tvrdí, že s ní měl cizinec pohlavní styk, je přistoupeno k ordálu.¹⁴⁵ V § 23 se manželka vzdálila z domu a vešla do domu kuplířky, která ji nabídla k prostituci muži, jemuž bylo známo, že je žena vdaná. V takovém případě byli všichni potrestáni

¹³⁹ KLÍMA (1985), str. 143. Přechovávači v § 3 musí v případě prominutí věc vrátit či nahradit, naopak v § 4 ji otrok nebo otrokyně nemusí nahrazovat (tamtéž).

¹⁴⁰ Je zajímavé, že tento muž musí odpřísáhnout, že v jeho domě skutečně došlo ke krádeži a že se tedy nejedná o podvod. Mohlo se totiž jednat o situaci, kdy žena vešla do domu cizího muže, aby s ním vykonala nezákonný pohlavní styk a on jí věcmi, které poté prohlásil za ukradené, zaplatil za tuto „službu“. Ukradené věci navíc musí přesahovat hodnotu 5 min cínu (DRIVER, MILES (1935), str. 26).

¹⁴¹ WESTBROOK ed. (2003), str. 554.

¹⁴² KLÍMA (1985), str. 89.

¹⁴³ DRIVER, MILES (1935), str. 24.

¹⁴⁴ KLÍMA (1985), str. 92-93. Výjimkou byla návštěva příbuzných či pobyt na sousedově svatbě (tamtéž).

¹⁴⁵ KLÍMA (1985), str. 92. Pokud je ordál odmítnut, je s mužem naloženo jako s manželkou, o trestu rozhoduje manžel: „vrátí-li se od (boha) Řeky, naloží se s ním, jak manžel naložil s manželkou.“ (KLÍMA (1985), str. 146).

tak, jak rozhodl manžel potrestat provinilou manželku.¹⁴⁶ Manželka však byla považována za nevinnou, když prokázala, že ji k prostituci nutili a že byla obelstěna.¹⁴⁷ V takovém případě byli kuplířka a muž potrestáni smrtí. Paragraf 24 už nevěru nezmiňuje vůbec, v něm se jedná jen o manželčin odchod z domu manžela, kde je vázána určitými povinnostmi. Pobyt mimo dům (dokonce mimo obec) je zde konkretizován na tři až čtyři noci (překročení dvoudenního pobytu na sousedově svatbě). Zřejmě byla překročena i společenská mez, protože manželka vstoupila do domu obývaného rodinou muže *aššuráiu*.¹⁴⁸ Následuje několik možných postupů dle závažnosti dalších provinění – pokud muž z hostitelské rodiny nevěděl o ubytování ženy, manžel potrestá svou ženu utěním uší a vypuzením. Stejným způsobem je potrestána i hostitelka. Hostitelka může být vykoupena manželem, který ji ale může též dát do otroctví. Jestliže se ukáže, že muž z hostitelského domu věděl o ženině pobytu, tak musí zaplatit pokutu, pokud odmítne, rozhodne ordál. Pokud nebude chtít podstoupit ordál, zaplatí trojnásobek. Odmítnutí ordálu poškozeným mužem se rovná beztrestnosti muže z hostitelské rodiny a poškozený je nucen zaplatit náklady ordálového řízení. Pokud manželka nebyla poškozeným potrestána, zůstanou všichni beztrestní.¹⁴⁹

Paragraf 49 je ve velice špatném stavu, vědci se ale domnívají, že je v něm řešen trestný čin, kdy byla žena věřitelem nucena k prostituci a zemřela. Tento paragraf však spíše než kuplířství řeší pozůstalost po mrtvé. Proto zřejmě také nebyl zařazen do trestněprávního okruhu středoasyrských zákonů.¹⁵⁰

4.1.1.9 Nactiutrhání, pomluva - §§ 17-19

Na začátek si dovolím citovat paragraf 17: „*Jestliže někdo někomu řekne: „S tvou manželkou líhají“ avšak (pro toto tvrzení) nejsou svědci, uzavřou dohodu a půjdou k bohu Řeky.*“

Na tento paragraf navazuje § 18, který řeší stejný případ s tím rozdílem, že je zde pronesena fráze: „*S tvou manželkou líhají, dokážu to*“. Téma paragrafu 19 řeší nařčení z

¹⁴⁶ KLÍMA (1985), str. 92.

¹⁴⁷ DRIVER, MILES (1935), str. 76. Například si stěžovala na zranění, ke kterému přišla při pobytu v cizím domě (tamtéž).

¹⁴⁸ KLÍMA (1985), str. 93.

¹⁴⁹ KLÍMA (1985), str. 94, 146.

¹⁵⁰ KLÍMA (1985), str. 102.

homosexuality a je zde pronesena fráze: „*Muži s tebou líhají, dokážu to*“. Avšak klevetník není ani v jednom z těchto dvou případů (§§ 18-19) schopen čin prokázat a je tedy potrestán bitím, difamujícím označením, pokutou a bude konat nucené práce.¹⁵¹

Pomluva či nařčení z nevěry jsou trestné činy, kterými se zabývají i starší právní předlohy jako například zákoník krále Chammurapiho. Tyto tři paragrafy všechny shodně řeší pomluvu, ale proti viníkovi se v nich nepostupuje stejně. V prvním z nich (§ 17) je vyžadován ordál jako důkaz nařčení, zatímco ve zbytku se postupuje obdobně jako při spáchání zločinu proti státu (rány holí, nucené práce, potupná známka a pokuta). Zřejmě je tomu tak z důvodu, že v prvním případě informátor pouze opakuje, co někde slyšel, ale v dalších případech tvrdí, že to může dokázat, ale selže.¹⁵² V prvním z paragrafů se zřejmě nenakládá s obviněnou ženou jako s nevinnou a informátor manžela není zřejmě považován za toho, kdo roznáší pomluvy, ale dává přátelské rady. V § 18 je však považována za nevinnou, pokud informátor není schopen prokázat opak, dopouští se nactiutrhaní a pomluv.¹⁵³

4.1.1.10 Homosexualita - §§ 19-20

Tyto dva paragrafy se netýkají ženy, byly sem zřejmě zařazeny na základě látkové koherence, protože se nacházejí v logické souvislosti s paragrafy předchozími.¹⁵⁴ U § 20 se pak někteří vědci domnívají, že byl do tabulky A zařazen z důvodu, že je s mužem zacházeno jako se ženou a že následuje trest vykleštěním, které z muže v podstatě udělá eunucha („ženskou bytost“).¹⁵⁵

V paragrafu 19 se řeší jen nařknutí z homosexuality (pomluva). Pokud ten, kdo muže nařkl z toho, že „líhá s muži“, není schopen mu to dokázat, dostane 50 ran holí, bude mu vtisknuta potupná známka a bude sankcionován peněžně.¹⁵⁶

Paragraf 20 řeší trest pro aktivního účastníka homosexuálního styku. Pasivní je totiž považován za oběť. Pokud došlo k usvědčení člověka z homosexuality, byl zostuzen veřejným homosexuálním stykem a poté vykastrován.¹⁵⁷

¹⁵¹ KLÍMA (1985), str. 145.

¹⁵² DRIVER, MILES (1935), str. 65.

¹⁵³ DRIVER, MILES (1935), str. 70.

¹⁵⁴ KLÍMA (1985), str. 92.

4.1.2 Důkazy, soudy a tresty dle tabulky A

Zpočátku si dovolím uvést pár více obecných informací. V textech z dob Chammurapiho dynastie se ještě můžeme setkat se soudci, zatímco v novoasyrských textech již jen se stařešiny, otci rodin, hodnostáři, členy správy státu či strážci obyčejů.¹⁵⁸ Soudní dvory zřejmě neexistovaly - nebyla nalezena žádná budova, kde by mohly sídlit. Obhájci neexistovali, výjimkou byla Asýrie na počátku 2. tisíciletí.¹⁵⁹ Jiné tabulky než tabulka A – například tabulky C a G – nám přináší informaci o existenci jakýchsi „soudců země“.¹⁶⁰ Tento termín zřejmě reprezentuje lokální jurisdikci, je to jakýsi opak královské jurisdikce.¹⁶¹ Ke králi se zřejmě dostaly ale jen opravdu závažné trestné činy.¹⁶² Je možné, že oběť měla na výběr, jestli chce, aby se její případ řešil před králem či lokálním soudcem – svědčil by o tom § 15. Pokud nerozhodovala oběť, rozhodnutí bylo provedeno podle stupně trestného činu či přestupku.¹⁶³

Asyrské právo a jeho dodržování bylo založeno na vědomém zastrasování občanů. Občané byli za trestné činy stíháni například bitím, zohyzdáním či zmrzačením, ani smrt nebyla výjimkou. Některé tresty byly založeny na principu retribuce,¹⁶⁴ které je užito například v § 20. Retribuce byla často vykonávána na družích pachatele – například § 50, který praví, že pokud někdo způsobil potrat něčí manželce, bude potrat způsoben i jeho manželce. Asyrské právo ve většině případů potrestalo pouze viníka, který byl veřejně usvědčen a odsouzen.¹⁶⁵

¹⁵⁵ WESTBROOK (2003b), str. 93.

¹⁵⁶ KLÍMA (1985), str. 145.

¹⁵⁷ KLÍMA (1985), str. 91-92.

¹⁵⁸ WESTBROOK ed. (2003), str. 524.

¹⁵⁹ GLASSNER (2004), str. 98-99.

¹⁶⁰ V některých publikacích je tento termín opatřen tázacím znaménkem, což vede k tomu domnívat se, že tento pojem je neurčitý (KLÍMA (1985), str. 162).

¹⁶¹ WESTBROOK ed. (2003), str. 524.

¹⁶² DRIVER, MILES (1935), str. 338.

¹⁶³ WESTBROOK ed. (2003), str. 524. Dále je uvedeno, že není doložena existence tzv. kněžských soudních dvorů (tamtéž).

¹⁶⁴ Na tomto principu fungují tzv. talonické tresty. Člověk měl od pradávna tendenci uchylovat se k výkonu talonických trestů (tresty na základě odvety – pomsty stejným způsobem). V takovém případě mohlo dojít až k vyvraždění celého kmene. Krevní msta byla znakem rodové společnosti. Byla mírněna se zakládáním městských států. Talonické tresty prošly vývojem od principu „oko za oko, zub za zub“ až k odvetě symbolické (čin nebyl oplacen tímž činem) (KLÍMA (1979), str. 276-277).

¹⁶⁵ WESTBROOK ed (2003), str. 553.

Existují pouze dva případy, ve kterých je nakládáno s termínem jakéhosi náboženského/duchovního soudu - §§ 1 a 25.¹⁶⁶ V těchto paragrafech se vyskytují fráze: „*doličný předmět vezmou a zeptají se boha*“ a „*pokud jde o zbytek pozůstalosti, předloží jej bohům*“¹⁶⁷

4.1.2.1 Slovesa *burru* a *kunnu* – důkazní řízení a shledání viny

Slovesa *burru*¹⁶⁸ a *kunnu*¹⁶⁹ jsou ve společné kombinaci překládána jako „*provedli proti ní důkazy a byla usvědčena*“, tato fráze je užitá například v § 1.¹⁷⁰

Této fráze nazývané dle Drivera a Milese „zvláštní frází“¹⁷¹ je ve středoasyrských zákonech užitá asi ve dvaceti případech.¹⁷² První z dvojice sloves *burru* se užívá ve spojitosti se vznesením obvinění (tzn. fáze obžalování). *Kunnu* nese poté význam ve smyslu opatření nevyvratitelných důkazů potřebných k odsouzení. Takže člověk byl obviněn a následně muselo být toto obvinění doloženo důkazy. Nicméně se můžeme setkat s paragrafy, kde se o shromažďování důkazů nemluví. Středoasyrské zákony obsahují devět případů (dle Drivera a Milese), kde se *burru* vyskytuje samostatně. Občan mohl tedy být shledán vinným pouze na základě obvinění.¹⁷³ Kolem absence druhého slovesa je však mnoho spekulací, každý z vědců si ji vykládá po svém. Například Cardascia se snaží upřesnit předchozí usnesení Drivera a Milese a tvrdí, že tato dvě slovesa jdoucí po sobě nesou jakousi procesuální gradaci – *burru* nese význam shromáždění důkazů či svědectví a *kunnu* znamená přednesení nevyvratitelného a nezlomného důkazního materiálu.¹⁷⁴ Jeden z posledních možných výkladů je, že pokud byly důkazy racionálního charakteru (například výpověď svědka), bylo užitá slovesa

¹⁶⁶ DRIVER, MILES (1935), str. 336.

¹⁶⁷ KLÍMA (1985), str. 142, 147.

¹⁶⁸ Viz slovník CAD B (OPPENHEIM ed. (1965), str. 125).

¹⁶⁹ Viz slovník CAD K (OPPENHEIM ed. (1971), str. 159).

¹⁷⁰ WESTBROOK ed. (2003), str. 528. Fráze či věta „*to bring charges and convict*“ (tamtéž). Paragraf 1 viz KLÍMA (1985), str. 142.

¹⁷¹ WESTBROOK (2003b), str. 87. Autor publikace v úvodu textu odkazuje na autory Drivera a Milese, kteří užívali pojmu „zvláštní fráze“.

¹⁷² WESTBROOK (2003b), str. 87.

¹⁷³ Autoři Driver a Miles udávají jako příklad § 12 (DRIVER, MILES (1935), str. 339).

¹⁷⁴ WESTBROOK (2003b), str. 87.

burru. Naopak sloveso *kunnu* se užívalo v případě důkazního řízení za pomoci ordálu či přísahy.¹⁷⁵

4.1.2.2 Ordál, přísaha - §§ 1, 5, 17, 22, 24-25, 47

Vždy byly požadovány přímé důkazy, pokud tomu tak nebylo, bylo přistoupeno k přísaze při jménech božstev či panovníka. Další možností bylo použití ordálu, jediná jeho dochovaná forma byl ordál¹⁷⁶ v řece. Dle starších dokladů víme, že mu předcházelo očištění a přísahy a že bylo možné se nechat zastoupit otrokem. Využívalo se též svědků, protože písemné důkazy se daly snadno zfalšovat.¹⁷⁷

Ordál a přísaha jsou dle některých publikací považovány za tzv. neracionální či nerozumové důkazy. Prísaha byla obvyklejší než ordál, jehož proces nám není zcela objasněn. O ordálu se ví v podstatě jen to, že byl předepisován v případě nedostatku důkazů či očitých svědků.¹⁷⁸ Oba dva tyto procesy však mohly být vyžadovány soudním dvorem a byly směrodatné a rozhodující. Ordál byl vždy aplikován na obžalované, nikdy ne na svědky.¹⁷⁹

V § 22 se řeší případ, kdy se vdaná žena vzdálila z manželova domu a trávila čas s jiným mužem, který nebyl jejím příbuzným. Pokud cizí muž odpřísáhne, že nevěděl, že je žena něčí manželkou, tak zaplatí 2 talenty cínu manželovi ženy jako náhradu práce, kterou by žena mohla vykonat v manželově domě v době své nepřítomnosti. Musí také odpřísáhnout, že s ženou nesouložil. Pokud však žena tvrdí, že mezi nimi došlo k sexuálnímu styku, tak se cizí muž musí podrobit ordálu. V tomto paragrafu se také setkáváme s možným vykoupením z ordálu či jeho odmítnutím. Pokud dojde k odmítnutí, cizí muž dostane stejný trest jako žena od svého manžela.¹⁸⁰

¹⁷⁵ WESTBROOK (2003b), str. 88-89. Obdobného principu bylo užito i v babylonských textech, kde ale bylo užito *burru* v případě neracionálního důkazu a naopak (tamtéž). Také publikace DRIVER, MILES (1935), str. 341-342 hovoří o této podobnosti.

¹⁷⁶ Např. SAZ § 17: „Jestliže někdo někomu řekne: „S tvou manželkou líhají“ avšak (pro toto tvrzení) nejsou svědci, uzavřou dohodu a půjdou k bohu Řeky.“ Termín „jít k bohu Řeky“ značí vodní ordál (KLÍMA (1985), str. 145).

¹⁷⁷ GLASSNER (2004), str. 100.

¹⁷⁸ WESTBROOK ed. (2003), str. 529.

¹⁷⁹ WESTBROOK (2003b), str. 89.

¹⁸⁰ KLÍMA (1985), str. 92, 146.

Odmítnutí ordálu se vyskytuje i v § 24, ve kterém se řeší obdobné téma jako v § 22. Jedná se zde o situaci, kdy manželka opustila dům svého muže a pobývala v domě cizí rodiny. Muž z cizí rodiny údajně o skrývání nevěděl. Pokud se však ukáže, že bylo majiteli domu známo, že se tam žena skrývá, zaplatí „trojnásobek“ (trojnásobek původní kompenzace trestu pro jeho ženu). Pokud popře fakt, že o skrývání věděl, musí se podrobit ordálu. Jestliže se nechce ordálu podrobit, zaplatí vykoupení za odmítnutí („odstoupení od boha Řeky“), což je opět „trojnásobek“.¹⁸¹

Existuje i paragraf, kde se ordál či přísaha vysloveně nepožaduje, takovým paragrafem je § 25, ve kterém se řeší pozůstalost po mrtvém manželovi. V tomto paragrafu se vyskytuje věta: „*Nebudou nuceni ani k (bohu) Řeky, ani k přísaze.*“¹⁸²

Jak již bylo zmíněno v podkapitole zabývající se čarodějnictvím, v některých případech byla požadována i opětovná přísaha před exorcistou - § 47.¹⁸³

4.1.2.3 Příklady trestů užitých v tabulce A

Po přečtení jednotlivých paragrafů tabulky A dle publikace J. Klímy¹⁸⁴ by měl být čtenář schopen rozlišit přes desítku různých druhů sankcí postihujících viníka. Můžeme se setkat i s paragrafy, ve kterých nebyla sankce či postup proti viníkovi jasně specifikován - například u § 2.

Ve střeadoasyrských zákonech se zračí stále pokračující obliba talonických trestů (Chammurapiho zákoník – „oko za oko, zub za zub“). Tyto tresty byly založeny na jakési právem redukované mstě. Střeadoasyrské zákony znají tzv. „zprostředkovanou mstu“, které je užito v §§ 50 a 55. V těchto paragrafech je za viníka potrestán podřízený člen jeho domácnosti.¹⁸⁵ Obdobný případ nastává v § 52, kde je někdo za způsobení potratu prostitutce sankcionován stylem „rána za ránu“.¹⁸⁶

Pak můžeme jmenovat tzv. ironické tresty, které jsou aplikovány na principu asociace se spáchaným trestným činem jako je tomu například v případě § 40, kdy má

¹⁸¹ KLÍMA (1985), str. 94, 146-147.

¹⁸² KLÍMA (1985), str. 147.

¹⁸³ Viz podkapitola 4.1.1.4.

¹⁸⁴ KLÍMA (1985), str. 142-156.

¹⁸⁵ WESTBROOK ed. (2003), str. 74.

¹⁸⁶ DRIVER, MILES (1935), str. 421.

být prostitutka, která si dovolila nosit na hlavě závoj, sankcionována politím hlavy horkou smůlou. Principu asociace je užito též v §§ 8 a 9, v prvním z nich jsou ženě utrženy bradavky za zničení varlat a v druhém se jedná o uříznutí rtu za polibek.¹⁸⁷

Jedním z nejpočetněji užívaných trestů je trest hrdelní. Tento trest se vyskytuje v §§ 3, 10, 12-13, 15, 18, 23, 47, 50, 53. Dalším velice hojně se vyskytujícím trestem je sankcionování pokutou (možnost vykoupení), tento typ trestu je užit v §§ (4?) 5, 7, 10, 18-19, 21-22, 24, (40?), 48, 51, 55-56.¹⁸⁸

Dále je ve středoasyrských zákonech užito trestů, které mají viníkovi přinést veřejné zostuzení. Mezi takové tresty patří rány holí,¹⁸⁹ kterých je užito v §§ 7, 18-19, 21, (44, 59?), dále vtisknutí potupné známky ostříháním hlavy (§§ 18-19) či veřejná soulož (§ 20). Je možno sem zahrnout i tresty uvedené například v § 40 (provrtání uší, kterými se následně protáhne provaz a ten se sváže nazad).¹⁹⁰

V tomto období nebylo užíváno trestů, mezi které patří například vsazení do žaláře či oběšení, i když jakousi obdobou mohlo být veřejné vyvěšení mrtvolky či nabodnutí umrlce/viníka na kůl - § 53. Dalším druhem sankcí byly nucené práce pro krále.¹⁹¹ Nucené práce se vyskytují v §§ 18-19, 21, 40.¹⁹²

Dominantní postavení muže (otce či manžela) je možné pozorovat na poměrně velkém množství paragrafů, které muži dávají možnost uložit své manželce či dceři trest dle vlastního uvážení (§ 56: „otec naloží s dcerou, jak bude chtít“). Mezi takové paragrafy patří §§ 3, 14-16, 22-23, 56, (59?).¹⁹³

V poměrně velkém množství paragrafů tabulky A se vyskytuje sankcionování zohyzděním či zmrzačením – konkrétně v §§ 4-5, 8-9, 15, 20, 24, 40, (44?), 59. Jedná se například o uříznutí nosu či uší (§§ 4-5, 15, 20, 24, 40), uříznutí prstu, rtu či vytrhnutí bradavek, jak již bylo zmíněno výše u trestů talonického charakteru (§§ 8-9). Mezi další mrzačící tresty patří uříznutí mužství (§ 20), provrtání uší (§ 40), rvaní vlasů,

¹⁸⁷ WESTBROOK ed. (2003), str. 74-75. „*Ironic punishment*” = ironický trest (tamtéž).

¹⁸⁸ Tyto skutečnosti byly vyvozeny ze znění tabulky A SAZ v publikaci KLÍMA (1985), str. 142-156.

¹⁸⁹ WESTBROOK ed. (2003), str. 75.

¹⁹⁰ Obdobná situace jako u pozn. 178 - tyto skutečnosti vyzpozorovány ze znění tabulky A SAZ v publikaci KLÍMA (1985), str. 142-156.

¹⁹¹ WESTBROOK ed. (2003), str. 75.

¹⁹² DRIVER, MILES (1935), str. 391 (§§ 18-19), 393 (§ 21), 407-409 (§ 40).

propíchnutí uší či nspecifikované poranění (§ 44, 59). Existují však i paragrafy, ve kterých dojde k prominutí trestu či shledání aktéra beztrestným - §§ 12, 14-16, 23-24. Paragraf 24 také zmiňuje trest vypuzení ženy z manželství či vydání manželky do otroctví, tohoto trestu je užito v § 55.¹⁹⁴

4.1.2.4 Kontrola nad tělesnými tresty - §§ 57-59

Tyto tři poslední paragrafy tabulky upravují užití tělesných trestů na vdané ženě. První z paragrafů má za úkol specifikovat výkon některých trestů. Dle dalších paragrafů může muž uplatňovat svou autoritu, ale neměl by manželku fyzicky trestat tak, aby to na ní zanechalo doživotní následky (§ 59). Pokud chce manžel i tak užít tresty mrzačící, musí o tom uvědomit palácový personál (§ 58).¹⁹⁵

Paragraf 57 je bohužel poškozen, a tak nevíme, o úpravu jakých trestů se v něm jedná. Jediný trest, který se dochoval, je bití. O textu § 58 se někteří autoři domnívají, že naznačuje, aby mrzačící trest byl proveden přímo knězem (*kallu*¹⁹⁶) nebo aby byl pod jeho přímým dohledem.¹⁹⁷

Paragrafy 57 a 58 obsahují frázi: „*Necht' je provedeno to, co je napsáno na tabulce*“. Autoři některých publikací se snaží zjistit, o jakou tabulku se jedná. Odpovědí jim zřejmě můžou být četné nálezy tabulek s různými usneseními a dodatky soudců.¹⁹⁸

4.2 Občanskoprávní část - §§ 25-49

Základní jednotkou starověké společnosti byla rodina, která měla být stabilní. Tato stabilita se opírala především o přesné vymezení a rozdělení rolí uvnitř rodiny. Role se řídily věkem a pohlavím.¹⁹⁹

¹⁹³ KLÍMA (1985), str. 143 (§ 3), 144-145 (§§ 14-16), 146 (§§ 22-23), 155 (§ 56), 156 (§ 59).

¹⁹⁴ Tyto skutečnosti byly vyvozeny ze znění tabulky A SAZ v publikaci KLÍMA (1985), str. 142-156.

¹⁹⁵ KLÍMA (1985), str. 95-96.

¹⁹⁶ Viz slovník CAD K (OPPENHEIM ed. (1971), str. 91).

¹⁹⁷ DRIVER, MILES (1935), str. 290-291. Pravomoci a úlohy kněze *kallu*, který je v paragrafu nazýván „*zodpovědným úředníkem*“, nejsou do detailu známy, je možné, že asyrský *kallu* byl zároveň i vzdělán v oblasti chirurgie a byl tedy povoláván k výkonu mrzačících trestů, které by bez jeho asistence mohly skončit smrtí (tamtéž).

¹⁹⁸ DRIVER, MILES (1935), str. 292-293. Autoři si nejsou zcela jistí, jestli se nejedná o chybnou hypotézu. Tabulka zmíněná v paragrafech může zkrátka být jednou z tabulek SAZ (tamtéž). Viz KLÍMA (1985), str. 155 (§§ 57-58).

Manželskoprávními předpisy se zabývají §§ 25-49, tyto paragrafy se následně dělí do dvou skupin podle tématu. První skupina se věnuje manželskému právu majetkovému (§§ 25-38), zde se řeší především právní osud darů. Druhá skupina zahrnující §§ 39-49 se zabývá vznikem a trváním manželství.²⁰⁰

Jak již bylo řečeno, asyrská společnost nesla silný patriarchální charakter, ale mateřství utvořilo z ženy daleko více právně zajištěnou osobu, než jakou byla před příchodem potomstva. Důležitost zachování rodu můžeme pozorovat na množství zákonů vztahujících se k tématu potratu a poměrně tvrdým trestům za svévolný potrat. Uvedeme si příklad § 53: „*Jestliže žena svévolně potratila, byly proti ní podány důkazy a byla usvědčena, bude naražena na kůl a nebude pochována. Jestliže zemřela při potratu, bude nabodena na kůl a nebude pochována. Jestliže někdo tuto ženu, když svévolně potratila, skrýval a (králi) nic neohlásil [...]*“²⁰¹

4.2.1 Manželství

Veškeré informace, které se týkají manželství, máme v podstatě jen díky středoasyrským zákonům. To je zřejmě jeden z jejich největších přínosů.²⁰²

Český výraz „manželství“ nemá v akkadštině obdobu. V akkadštině nalezneme pouze spojení dvou abstraktních termínů „postavení manželky“ a „postavení manžela“. Dalším možným paralelním výrazem pro slovo manželství bylo, že muž si „vzal“ ženu, což nám dává jasně najevo, že sňatek v sobě nese zisk ženy mužem.²⁰³

Sňatek byl v podstatě jakousi smlouvou mezi otcem nevěsty a otcem ženicha. Ti mezi sebou vyjednali cenu svatebních darů.²⁰⁴ Sňatek byl uzavřen, když se žena přestěhovala do domu svého manžela. Toto stěhování bylo doprovázeno hostinou. Změnou bydliště se zprerhaly veškeré právní vazby na její původní rodinu. Celý tento

¹⁹⁹ PEČÍRKOVÁ (2001), str. 307.

²⁰⁰ KLÍMA (1985), str. 96.

²⁰¹ KLÍMA (1985), str. 154–155 (paragraf 53 nespadá do občanskoprávní části, ale je citován, protože velice výstižně dokresluje situaci). Též PEČÍRKOVÁ (2001), str. 307 (zde popsána úloha ženy jako matky).

²⁰² WESTBROOK ed. (2003), str. 535.

²⁰³ GLASSNER (2004), str. 158-159.

²⁰⁴ Informace o darech za dceru a budoucí manželku můžeme nalézt např. v § 38 (KLÍMA (1985), str. 150).

proces se mnohem více podobal prodeji než svatbě, jak ji známe dnes.²⁰⁵ Pokud byly převzaty dary za nevěstu, ale nevěsta nebyla z nějakého důvodu „doručena“ ženichovi, dary se musely vrátit zpět.²⁰⁶

Zajímavým procesem, který se děje při svatbě, je lití oleje na hlavu snoubenky (viz inchoativní sňatek). Děje se tak v tzv. den pomazání.²⁰⁷ Další formou uzavírání manželství kromě lití oleje je přínos kovových mís do domu (tyto mísy se již nevrací zpět, v domě zůstávají).²⁰⁸ O tomto procesu hovoří § 42: „*Jestliže někdo vylil v den pomazání olej na hlavu něčí dcery a přinesl kovové mísy (k hostině), (nic) se nevrátí zpět.*“, § 43 se o tomto zvyku také zmiňuje.²⁰⁹

Paragrafy 30, 31 a 43 řeší problém, který nastane, když do uzavírání sňatku vstoupí smrt některého z aktérů svatebního procesu. Pokud například zemře budoucí nevěsta, zastoupí ji její neprovdaná sestra (obdobné řešení i u ženicha), jestli nebude ženich souhlasit, vrátí se veškeré dary kromě jídla.²¹⁰

4.2.1.1 Formy/druhy manželství

Úplně první formou sňatku se jeví být tzv. inchoativní sňatek,²¹¹ což je druh sňatku, který je neúplný či nevyvinutý. V inchoativním sňatku hraje nejdůležitější úlohu otec budoucího manžela, ten vybere svou snachu a odešle za ni dary (splátky v naturáliích či ve stříbře) její rodině, což se nám dnes může jevit jako jakási předsvatební smlouva. Tato formalita byla nezbytná k uzavření sňatku. Vyplacení splátky bylo nezbytné k tzv. *riksu*²¹² (termín odvozený od slovesa svazovat), tento termín znamená

²⁰⁵ MEIER TETLOW (c2004), str. 127. Žena se stala majetkem svého manžela (tamtéž). Obdobné informace nalezneme též v DRIVER, MILES (1935), str. 143.

²⁰⁶ DRIVER, MILES (1935), str. 151. Podrobnější informace najdeme např. v § 31 (KLÍMA (1985), str. 148).

²⁰⁷ KLÍMA (1985), str. 100. Paragrafy 42-43 hovoří o této tradici pouze ve spojitosti se svatbou plnoprávných občanů (tamtéž). Je zde určitá tematická podobnost s §§ 30-31, ve kterých se také řeší zasnoubení, ale není zde žádná zmínka o lití oleje, vědci soudí, že v těchto dvou paragrafech se jedná o zasnuby v rodině plebejců a ne plnoprávných občanů (DRIVER, MILES (1935), str. 154, 168, 173).

²⁰⁸ KLÍMA (1985), str. 100; též v MEIER TETLOW (c2004), str. 127.

²⁰⁹ KLÍMA (1985), str. 151.

²¹⁰ DRIVER, MILES (1935), str. 149; též v publikaci KLÍMA (1985), str. 97, 148, 152; dále také v MEIER TETLOW (c2004), str. 127.

²¹¹ Nebo též „*započaté manželství*“, druh sňatku. Tchán obdržel dary i obvěnění a byl tím tedy vázán k dovršení manželské smlouvy, která v daný okamžik obdržení darů ještě nebyla zcela perfektní a manželka byla stále v otcově moci. K perfektnímu manželství došlo při uzavření smlouvy, v té muselo být určeno věno (KLÍMA (1979), str. 265).

²¹² Viz slovník CAD R (REINER, ROTH ed. (1999), str. 91).

smlouvu - uzavření skutečného sňatku. Smlouva měla ústní formu, výjimkou jsou psané smlouvy například v případě sňatku s otrokyní.²¹³ Inchoativní formu sňatku řeší § 30, 31, 42 a 43. V těchto paragrafech jsou nastíněny podmínky této neúplné formy manželství.²¹⁴ O těchto čtyřech paragrafech se bude ještě hovořit v kapitolách následujících.²¹⁵

Nejobvyklejší formou manželství je sňatek patriarchálního typu, kdy žena odejde od své rodiny do domu manžela. Její pozice je značně podřízena pozici manžela, a to i v případě, že má žena syny. Manžel je zároveň i jejím soudcem v případě, že spáchá trestný čin.²¹⁶

Žena si může ponechat malé osobní vlastnictví. Pokud ale dojde k úmrtí manžela a ten po sobě nezanechá závěť, ve které je vyloženě napsáno, že si přeje, aby jeho majetek přešel do osobního vlastnictví jeho ženy, veškerý jeho majetek si rozdělí jeho bratři.²¹⁷ Stvrzením tohoto sňatku je přestěhování ženy do manželova domu. Fráze „*Jestliže žena vstoupila do domu manžela*“ v sobě nese význam uzavření manželství.²¹⁸ Zatímco fráze „*Nebude se vzdalovat z domu manžela*“ či „*Nebude pobývat/bydlet u jiného manžela*“ značí zákaz opětovného provdání.²¹⁹ Opětovné provdání je dovoleno frází „*Smí bydlet u manžela svého srdce*“, což znamená, že se smí znovu provdat za jiného muže.²²⁰

V manželském svazku žena žije v domě svého manžela (již bylo řečeno), ale vyskytuje se i několik případů, kdy žena stále žije u svého otce či otčíma. Tyto případy jsou považovány jako přechod k jinému typu manželství, některé publikace tvrdí, že v těchto případech žena není vdaná, ale je stále jen zasnoubená.²²¹ Vědci (např.

²¹³ GLASSNER (2004), str. 159.

²¹⁴ DRIVER, MILES (1935), str. 173.

²¹⁵ Viz podkapitola 4.2.1.2.

²¹⁶ DRIVER, MILES (1935), str. 135; též podkapitola 4.1.2.3.

²¹⁷ MEIER TETLOW (c2004), str. 127-128. Pokud má ale syny (ze současného či minulého manželského svazku), veškerý majetek i dary, které žena dostala od manžela, přechází do osobního vlastnictví synů (tamtéž).

²¹⁸ DRIVER, MILES (1935), str. 168. Tato fráze je obsažena např. v §§ 28, 29 (KLÍMA (1985), str. 147-148).

²¹⁹ DRIVER, MILES (1935), str. 168, obdobnou frází nese např. § 36 (KLÍMA (1985), str. 149).

²²⁰ DRIVER, MILES (1935), str. 168. Tuto frází obsahuje např. § 36 (KLÍMA (1985), str. 149).

²²¹ DRIVER, MILES (1935), str. 135, 160. Autoři poté na str. 140 v téže publikaci dokládají, že je žena vdaná, protože v paragrafech vztahujících se k tomuto tématu se vyskytuje sousloví „její manžel“ a ne muž (DRIVER, MILES (1935), str. 139-140).

Koschaker) se ale domnívají, že se jedná o sňatek, kde má žena volnější postavení.²²² O tom, že soužití manželů nebylo nezbytné, jsou doklady například v §§ 25-27, 32-33 či 36,²²³ které začínají frází „*Jestliže žena bydlí dosud v domě svého otce*“.²²⁴ Koschaker se snaží najít důvody vedoucí k uzavření tohoto typu manželství, kde žena žije odděleně od manžela u své rodiny. Nejvíce pravděpodobné se mu zdá, že v tomto případě jde o sňatek mezi velmi mladými lidmi či spíše dětmi.²²⁵ Podle § 43 je minimální věk pro uskutečnění sňatku u chlapce deset let.²²⁶ Paragraf 36 dokládá, že toto manželské oddělení může být pouze dočasné.²²⁷

Specifický typ sňatku je sňatek, na jehož uzavření se nepodílí otec nevěsty, ale otcův věřitel, který má dceru jako zástavu za dluh. O tomto specifiku hovoří § 39, jehož interpretace je ale velmi sporná.²²⁸ Dále se o tomto manželství zmiňuje § 48.²²⁹ Věřitel by neměl dceru provdat bez souhlasu jejího otce, pokud je otec mrtev, souhlas by měl být poskytnut od jejích bratrů. Bratři mohou svou sestru do jednoho měsíce vykoupit.²³⁰

Levirátní sňatek, opětovný sňatek a polygamní manželství řeší §§ 28, 30-36, 41, 43, 45-46. Tyto druhy sňatků se svou charakteristikou značně protínají. Dle biblického práva o levirátu je žena, bezdětná vdova, zavázána vzít si svého švagra či jiné blízké příbuzné.²³¹ Polygamní sňatek může být dobrovolný anebo v rámci naplnění práva levirátu. Děti vzešlé z levirátního manželství jsou pokládány za děti zemřelého manžela.²³² Toto manželství má zřejmě původ v dřívější formě skupinového manželství, kde si všichni bratři brali jednu společnou ženu.²³³

²²² DRIVER, MILES (1935), str. 136.

²²³ WESTBROOK ed (2003), str. 536.

²²⁴ KLÍMA (1985), str. 147, 149.

²²⁵ DRIVER, MILES (1935), str. 140-141. Chlapec nemá svůj vlastní dům. V případě, že se jedná o velmi mladou manželku, tak se tím řeší problém její nezpůsobilosti k vedení domácnosti. Dalším důvodem k setrvávání manželky v jejím rodném domě může být nižší společenský status manželovy rodiny než její vlastní rodiny. Pokud žena nemá bratry, je to také důvod k tomu, aby zůstala v rodném domě (tamtéž).

²²⁶ KLÍMA (1985), str. 152.

²²⁷ DRIVER, MILES (1935), str. 139. Žena by měla čekat 5 let v domě svého otce na návrat manžela, když se manžel nevrátí, může si žena najít jiného (tamtéž).

²²⁸ KLÍMA (1985), str. 99, 150.

²²⁹ WESTBROOK ed. (2003), str. 535.

²³⁰ MEIER TETLOW (c2004), str. 129.

²³¹ WESTBROOK ed. (2003), str. 49.

²³² WESTBROOK ed. (2003), str. 538. V případě dobrovolné polygamie jde o to, že má manžel jednu ženu hlavní a druhou vedlejší (tamtéž). Tento stav bude ještě probírán v následujících kapitolách a podkapitolách.

²³³ DRIVER, MILES (1935), str. 240.

V § 43 je uveden nejnižší možný věk levira. Levir musí dovršit alespoň hranici desátého roku života.²³⁴ Paragrafy 36 a 45 ukládají dobu čekání bezdětné ženy na návrat prvního manžela předtím, než dojde k jejímu opětovnému provdání. V prvním z paragrafů musí žena čekat pět let, v druhém případě pouze roky dva.²³⁵ Po těchto pěti či dvou letech stát garantoval manželce plnohodnotný status vdovy *almattu*.²³⁶ Tento status žena nezískala pouze smrtí manžela, nesměla mít ani jiné žijící příbuzné, kteří by ji pojali za manželku.²³⁷ Paragraf 36 uvádí výjimky, kdy je žena nucena na manžela čekat i po uplynutí časové lhůty – zásah vyšší moci (loupež či nemoc) nebo rozkaz krále. Manželka se pak vrací i s dětmi z nového svazku.²³⁸

Dalším poněkud zvláštním typem sňatku se jeví pojetí konkubíny za právoplatnou manželku pomocí závoje. O tomto typu sňatku hovoří § 41, jehož začátek si dovolím citovat: *„Jestliže někdo chce svou konkubínu (esirtu) opatřit závojem, shromáždí 5 nebo 6 svých druhů, v jejich přítomnosti ji zahalí a prohlásí „To je moje manželka“ (a ona se stane) jeho manželkou. Konkubína, která nebyla opatřena před lidmi závojem a o níž její manžel neprohlásil „To je moje manželka“, není manželkou, nýbrž pouze konkubínou.“*²³⁹

K tomuto sňatku nebylo zapotřebí žádné přechodné fáze ve formě inchoativního sňatku, opatření konkubíny závojem bylo postačující.²⁴⁰ Tímto sňatkem se konkubína dostala do vyšší vrstvy, zbavila se své minulosti, proto bylo zapotřebí pěti až šesti svědků při jejím opatřování závojem.²⁴¹ Ke konkubinátu se vztahuje i forma polygamiího sňatku, kdy si muž vzal například obě sestry.²⁴²

²³⁴ KLÍMA (1985), str. 151-152.

²³⁵ KLÍMA (1985), str. 148, 152. Žena se může opětovně provdat, pokud ji muž nechá bez jakékoliv podpory (tamtéž). Další informace o vdovách je možno najít v následujících podkapitolách.

²³⁶ *Almattu* doslovně přeloženo jako „žena bez podpory“ (CAD A1 (OPPENHEIM ed. (1964), str. 362)).

²³⁷ MEIER TETLOW (c2004), str. 129. Též DRIVER, MILES (1935), str. 212-213.

²³⁸ KLÍMA (1985), str. 98. Žena se vrací i s dětmi, které porodila novému muži, i v případě, že nedodržela lhůtu (tamtéž).

²³⁹ KLÍMA (1985), str. 100, 151. V závěru paragrafu se dozvídáme, jak se postupuje, pokud muž zemře a nemá mužské potomky od své legitimní manželky. V tomto případě synové konkubíny platí za právoplatné dědice (tamtéž – str. 151).

²⁴⁰ WESTBROOK ed. (2003), str. 536. Konkubinám nebylo dovolováno za normálních okolností nosit šátek (§ 40) (KLÍMA (1985), str. 150-151).

²⁴¹ DRIVER, MILES (1935), str. 187.

²⁴² O konkubinátu a polygamií se můžeme dozvědět více v podkapitole 4.3.2.

Mimo tuto část občanskoprávních předpisů stojí případ sňatku muže s dívkou, kterou předtím znásilnil a která tudíž již není panna.²⁴³ Pokud nebude otec ženy chtít přistoupit k provdání dcery za násilníka, nechá se vyplatit.²⁴⁴

4.2.1.2 Věno a dary - §§ 25-27, 29-32, 38, 42-43, 46

Na počátku této podkapitoly je nutno podotknout, že kapitoly a podkapitoly této práce se prolínají, a tak je možné na některé z těchto informací narazit i jinde v této práci – například předání darů a domluvení podmínek je již zahrnuto i v podkapitole zabývající se tzv. inchoativním sňatkem.

Vlastnictví vdané ženy se skládá z majetku, který si přinesla z domu svého otce, věna (*širku*²⁴⁵) a veškerých věcí, které dostala od jejího tchána.²⁴⁶ Jak se ale liší věno od ostatních darů zmíněných níže? Na první pohled to není úplně zjevné, ale nejjednodušší definice věna je ta, která říká, že věno jsou dary pouze od nevěstiny rodiny (ne od rodiny manžela).²⁴⁷ Všechny tyto položky (věno, věci přinesené z domu otce nebo darované tchánem) zůstávají vyhrazeny pro její syny, švagři na ně nemají nárok. Více o tomto dědickém právu najdeme v § 29.²⁴⁸ Tento paragraf je uzavřen větou, která nám ale sděluje, že pokud bude manžel chtít, může věno manželce odejmout. Vědci však tvrdí, že je to jen z důvodu, že paragraf nakládá s faktem, že je žena po smrti. V paragrafu je totiž užito slovního spojení, které tvrdí, že muž dá „svým synům“, co bude chtít. Kdyby byla žena naživu, bylo by užito spojení „jejím synům“.²⁴⁹

Svatební dary byly jakýmsi symbolem vážnosti dohodnutého sňatku.²⁵⁰ Existuje několik druhů svatebních darů, obvěnění či obdarování – tyto výrazy užívané v českém jazyce nemohou odrazit množství akkadských termínů vztahujících se k tématu darů od ženichovy rodiny rodině nevěsty (či od ženicha nevěstě). Mezi termíny je někdy jen

²⁴³ WESTBROOK ed. (2003), str. 536 (§ 55).

²⁴⁴ KLÍMA (1985), str. 155. Násilník může být už ženatý, v tomto případě se vydá násilníkova žena ke zprznění či do služby jako otrokyně (tamtéž).

²⁴⁵ Viz slovník CAD S3 (REINER ed. (1992), str. 111).

²⁴⁶ WESTBROOK ed. (2003), str. 542.

²⁴⁷ DRIVER, MILES (1935), str. 205.

²⁴⁸ KLÍMA (1985), str. 97.

²⁴⁹ DRIVER, MILES (1935), str. 211.

²⁵⁰ WESTBROOK ed. (2003), str. 535-536.

nepatrný rozdíl. Nejpodstatnější termíny v akkadštině jsou *biblu*, *zubullú*, *nudunnú*, *terchatu*, *dumáqi/dumáqú* či *churuppu*.²⁵¹

Manželské dary zůstávají po celou dobu manželského soužití v manželově vlastnictví. Cílem darů bylo podporovat vdovu po smrti jejího muže, neznámá to však, že v každém případě s nimi nakládala žena sama. Často padly tyto dary do rukou synů.²⁵²

Pro dary (česky též obvěnění), které byly přineseny do domu zástupcem ženicha, se v akkadštině užívá termínu *terchatu*,²⁵³ obvěnění je předáno otci nevěsty, který může dát část nebo celý obnos přímo nevěště. Skládá se povětšinou z drahých kovů (nepoživatelných věcí). Tyto dary se po zániku manželství nevrací (po rozvodu, který nezavinila žena). Je to totiž jakási (možná morální?) záruka pro ženu osamocenou po rozvodu.²⁵⁴ O *terchatu* hovoří § 38: „*Jestliže žena bydlí (dosud) v domě svého otce a její manžel ji vypudí, vezme si (zpět) šperky, které na ni vložil, nebude (však) požadovat obvěnění, které přinesl (jejímu otci); to patří zcela ženě.*“²⁵⁵

Akkadský pojem *biblu*²⁵⁶ označuje poživatelné dary od manželovy rodiny rodině nevěsty. Mezi takové dary patří ječmen, ovce atd. Tyto dary se v případě odstoupení od sňatku nevrací. Pokud nedojde k uzavření sňatku, vrací se jen hmotné nepoživatelné dary (*terchatu*).²⁵⁷ Dokladem užití *biblu* je § 30, ve které se řeší případ, kdy budoucí manžel zemřel a nevěsta má být provdána za jeho příbuzného, pokud k tomu její otec nedá svolení, musí vrátit nepoživatelné dary - § 30 (úryvek): „*Jestliže pán dcery, který přijal dar, není již svolný dát svou dceru, (pak) otec, který přinesl dar, chce-li, vezme svou snachu (a) dá (ji) svému synovi, nebo, chce-li, vezme si v plné míře zpět, co*

²⁵¹ KLÍMA (1985), str. 147-151 (možno též i str. 100, zde uveden překlad pro výraz *churuppu*). *Dumáqi* uvedeno též jako *dumáqú* (tamtéž).

Biblu - viz též slovník CAD B (OPPENHEIM ed. (1965), str. 219). *Zubullú* - viz CAD Z (OPPENHEIM ed. (1961), str. 152). *Nudunnú* - viz CAD N2 (REINER ed. (1980), str. 310). *Terchatu* - viz CAD T (REINER ed. (2006), str. 350). *Dumáqi/dumáqú* - viz CAD D (OPPENHEIM ed. (1959), str. 179). *Churuppu* - viz CAD H (OPPENHEIM ed. (1956), str. 256).

²⁵² WESTBROOK ed. (2003), str. 62. Synové však byli zákonem povinováni se o vdovu starat, takže stejně byly tyto dary užity nepřímo na její (vdovy) živobytí (tamtéž).

²⁵³ DRIVER, MILES (1935), str. 145. Některé publikace polemizují nad tím, zdali nelze *terchatu* brát jako jakousi platbu za nevěstu (za hodnotu nevěsty), to je ale povětšinou vyvráceno (tamtéž). Koschaker tvrdí, že se platba za nevěstu přetransformovala v manželský/svatební dar (tamtéž str. 146-147).

²⁵⁴ WESTBROOK ed. (2003), str. 536, 541; též DRIVER, MILES (1935), str. 192.

²⁵⁵ KLÍMA (1985), str. 150.

²⁵⁶ Dle publikace a “*gift*” (DRIVER, MILES (1935), str. 148).

*přinesl: cín, stříbro, zlato a to, co není požitelné; co je požitelné, nebude požadovat.*²⁵⁸

*Zubullú,*²⁵⁹ jež je zmíněno v § 31, je pojem zahrnující nebo kompilující termíny *terchatu a biblu.*²⁶⁰

Středoasyrské zákony (konkrétně §§ 27, 32, 46?²⁶¹) hovoří o obdarování nazvaném *nudunnú,*²⁶² toto obdarování po celou dobu manželství náleží manželovi, ale po jeho smrti má sloužit k zaopatření manželky. Může však být zabráno věřiteli – a to i v případě, že je uloženo v domě manželčina otce (§ 32).²⁶³ Dle některých zdrojů či vědců je *nudunnú* to samé jako *terchatu*, jedná se o dar ženicha nevěstě.²⁶⁴ Není objasněno, co se děje s tímto obdarováním v případě rozvodu nebo smrti ženy, ale protože o něm není zmínka v sekci věnované rozvodu, přikláníme se k tomu, že si je manžel ponechá. Žena během manželského soužití nemá právo s ním nijak nakládat. V případě opětovného sňatku vdovy (nebo její smrti) si tyto dary nechají její synové.²⁶⁵

Předposledním termínem vztahujícím se k manželským darům je termín *dumáqi/dumáqu,*²⁶⁶ který se užívá jako pojmenování šperků, klenotů či jiných okras, které dostala manželka od manžela. Tyto šperky zůstávají vlastnictvím manžela, ten si je po rozvodu bere zpět (§ 38). V případě, že manžel zemře, dostávají se do vlastnictví jeho příbuzných (§§ 25-26).²⁶⁷ Je však nutné podotknout, že § 26 manželku zcela

²⁵⁷ WESTBROOK ed. (2003), str. 536.

²⁵⁸ KLÍMA (1985), str. 148.

²⁵⁹ Dle publikace the “*present*” (DRIVER, MILES (1935), str. 149).

²⁶⁰ WESTBROOK ed. (2003), str. 535-536.

²⁶¹ DRIVER, MILES (1935), str. 198-199. Zde je uvedeno, že i v tomto paragrafu je *nudunnú* zmíněno. Jedná se o větu: „*Jestliže manžel jí nic nepřipsal*“. Paragraf 46 je možno shlédnout v publikaci KLÍMA (1985), str. 153.

²⁶² A “*gift of transfer*”, druh daru, který je dán otci poté, co je dcera „doručena“ do manželova domu. Může to být také jakýsi dar k dovršení svatební smlouvy (*riksu*, viz inchoativní sňatek) (DRIVER, MILES (1935), str. 153). Nebo též a “*settled property*” - majetek za „usazení se v manželově domě“ (DRIVER, MILES (1935), str. 190).

²⁶³ WESTBROOK ed. (2003), str. 541. *Nudunnú* je také jakési vyjádření zodpovědnosti manželky za manželovy činy a závazky, toto tvrzení je založeno na tom, že *nudunnú* může být odebráno věřiteli muže (DRIVER, MILES (1935), str. 204).

²⁶⁴ DRIVER, MILES (1935), str. 148.

²⁶⁵ DRIVER, MILES (1935), str. 199.

²⁶⁶ Toto je nový druh manželského daru, např. v Chammurapiho zákoníku o takovém daru nenajdeme zmínku (DRIVER, MILES (1935), str. 148, pozn. 3).

²⁶⁷ WESTBROOK ed. (2003), str. 541. Na toto téma zčásti též navazuje text tabulky B. Tamtéž na straně 543-544.

nevylučuje z kruhu možných dědiců.²⁶⁸ Tato odchylka je dle Koschakera způsobená tím, že § 26 je zřejmě starší než § 25 a měl by jej tudíž logicky předcházet, takže žena měla ve starší verzi ještě možnost dědit.²⁶⁹

V §§ 42-43 je zmíněn termín *churuppu*, který označuje kovové jídelní mísy, které přinese otec plnoprávné osoby do domu nevěsty v den uzavírání manželství.²⁷⁰

Díky složitému systému manželských darů a jejich transakcím (např. v případě odstoupení od manželství) se objevují domněnky, že manželské právo bylo inspirováno právem obchodním.²⁷¹

Autor nebo autoři této tabulky zřejmě předpokládali, že Asyřané znají povahu těchto darů, a tak se příliš nezatěžovali jejich charakteristikou. Paragrafy se zabývají jejich právním osudem v případě, že dojde k rozvodu manželství nebo žena zemře a vyvstane tím dědický problém.

Je zajímavé, že termíny *dumáqi*, *terchatu* a *nudunnú* jsou zmíněny pouze v případě, že žena stále obývá dům svého otce. V případě, že žena již žije se svým mužem v jeho domě, je užito termínu *širku*.²⁷² To nám dokládají například §§ 25, 27, 35, 38, které shodně začínají větou: „*Jestliže žena bydlí (dosud) v domě svého otce*“ a následně je v nich užito jednoho z termínů *dumáqi*, *terchatu* či *nudunnú*.²⁷³ Termínu *širku* je pak tedy užito v § 29, který začíná: „*Jestliže žena vstoupila do domu manžela*“.²⁷⁴

²⁶⁸ DRIVER, MILES (1935), str. 194.

²⁶⁹ DRIVER, MILES (1935), str. 195.

²⁷⁰ DRIVER, MILES (1935), str. 189. Tyto kovové mísy jsou projevem závaznosti a rodina muže nemá nárok na jejich náhradu (KLÍMA (1985), str. 100).

²⁷¹ DRIVER, MILES (1935), str. 150.

²⁷² DRIVER, MILES (1935), str. 190. Není jasné, jaký záměr tímto dělením autoři sledovali, chtěli zřejmě navázat na zákony dříve platné (tamtéž).

²⁷³ KLÍMA (1985), str. 147-150.

²⁷⁴ KLÍMA (1985), str. 97, 148.

4.2.2 Zánik manželství, rozvod - §§ 37-38, (29, 55)

Rozvod je věc, která je kupodivu přímo zmíněna jen v §§ 37 a 38. Zřejmě i §§ 29 a 55 naráží na rozvod, ale zde není naprosto jasné, co přesně znamenají slovesa užitá v těchto paragrafech.²⁷⁵

Středoasyrské zákony se nezmiňují o možnosti, že by byl rozvod iniciován ženou. V každém z paragrafů vždy zapudí muž ženu.²⁷⁶ Může ji poslat pryč s „prázdnými rukama“, pokud bude chtít. Pokud chce, dá jí rozlučné.²⁷⁷

Manžel si vezme veškeré šperky (*dumáqi*), které po dobu jejich manželství dal manželce darem. Nemá však nárok na *terchatu*, to je majetkem manželčina otce (nebo zčásti manželky).²⁷⁸ Ostatní druhy darů a věno nejsou v paragrafech přímo jmenovány, ale předpokládá se, že *nudunnú* si manžel ponechal, na *širku* zřejmě neměl nárok, protože pocházelo z domu manželčina otce.²⁷⁹

Do občanskoprávní sekce není řazen § 55, ale dovolím si jej sem výjimečně zařadit, protože je v něm uveden jediný případ, kdy nemůže manžel svou ženu vypudit. Tento případ se týká svazku, který byl uzavřen poté, co muž znásilnil pannu. Toto manželství nemůže být dle zákona rozvedeno.²⁸⁰

Sporný § 29 hovoří o tom, že věno a vše, co dostala žena od svého otce a tchána, je vyhrazeno jen jejím synům (ne švagrům). Pokud ji chce manžel vypudit, může ji vše násilně odejmout a má právo dát svým synům majetek dle libosti.²⁸¹

4.2.3 Adopce - § 28

Ve starověku byla adopce mnohem častější, než je tomu dnes. Starověk byl dobou válek, hladomorů a nemocí, a tak bylo mnoho bezdětných párů a mnoho sirotků.

²⁷⁵ DRIVER, MILES (1935), str. 266-267.

²⁷⁶ MEIER TETLOW (c2004), str. 129.

²⁷⁷ KLÍMA (1985), str. 98.

²⁷⁸ WESTBROOK ed. (2003), str. 536.

²⁷⁹ DRIVER, MILES (1935), str. 270.

²⁸⁰ KLÍMA (1985), str. 155. Dokládám úryvkem § 55: „*Ten, kdo s ní souložil, ožení se s ní, nevypudí ji*“ (tamtéž).

²⁸¹ KLÍMA (1985), str. 97, 148. Překládáno též jako „*jestliže manžel ji přežije*“ nebo „*jestliže manžel ji vypudí*“ či „*jestliže manžel si od ní vynutí*“ (tamtéž - str. 148).

Adopce byla výhodná pro obě strany, jedna strana získala někoho, kdo se o ni bude starat ve stáří, druhá strana se adopcí stala legitimním dědicem.²⁸²

I přes výše uvedené informace a oblibu adopce ve starověku o adopci hovoří jediný paragraf tabulky A - a to pouze v kontextu s dědickým právem pohrobka vdovy.²⁸³ Pokud nebyla novým manželem vdovy sepsána tabulka o osvojení jejího dítěte, nebude mít dítě dědické právo v domě nového manžela, ale v domě svého zploditele.²⁸⁴

Zejména v Asýrii (doklady ale i v Babylónii) se vyskytoval druh adopce, kdy byl mladý muž adoptován otcem své manželky. V takovém případě zůstávala mladá rodina pod dohledem tchána/otce ženy, žila v jeho domě a zůstala také pod tchánovou mocí. Doložena je i opačná forma, kdy někdo adoptoval mladou dívku jako svou budoucí snachu, v takovém případě byla adopční smlouva zároveň smlouvou manželskou.²⁸⁵

4.3 Postavení ženy v asyrské společnosti

Některé zdroje uvádějí, že postavení ženy ve středoasyrské epoše bylo znatelně nižší než v epochách předešlých. Středoasyrská žena měla nižší status, než jakým se chlubila žena v dřívějších dobách v Babylónu či Sumeru.²⁸⁶

Žena nabývala na důležitosti až poté, co se stala matkou a porodila děti. Potomstvo bylo totiž zárukou zachování rodu - a co víc vůbec celé asyrské společnosti. Musíme zdůraznit fakt, že ženy nebyly nikdy naprosto bezprávné, i když patriarchální ráz společnosti jim jejich postavení nikdy zcela neulehčoval.²⁸⁷ O tom, jak se k ženám přistupovalo v patriarchální společnosti, nám mnohé vypovídá i § 50, ve kterém se hovoří a potratu. Jestliže byl zmařený plod ženského pohlaví, je pachatel, který potrat

²⁸² WESTBROOK ed. (2003), str. 50-51.

²⁸³ WESTBROOK ed. (2003), str. 539.

²⁸⁴ KLÍMA (1985), str. 147-148. Pohrobek nebude mít podíl v domě nového manžela, ale nebude ani ručit za jeho dluhy (tamtéž).

²⁸⁵ KLÍMA (1979), str. 266. V případě adopce mladé dívky (snachy) mluvíme o tzv. matrimoniální adopci (tamtéž).

²⁸⁶ MEIER TETLOW (c2004), str. 127.

²⁸⁷ PEČÍRKOVÁ (2001), str. 307.

způsobil, povinen dát náhradou pouze jiné dítě a není usmrčen, jako by tomu bylo v případě chlapce.²⁸⁸

Ženám nebylo upíráno právo na vzdělání, existovaly ženy učené, které pracovaly například jako písařky u královského dvora. Nebylo neobvyklé, že ženy i vládly. Ať už přímo či nepřímo, když zastupovaly své nezletilé syny.²⁸⁹

4.3.1 Dcera, manželka, vdova (§§ 25-26, 28, 30, 33-35, 40-41, 46)

Tabulka A zná ženu ve třech možných postaveních – ženu/dceru, ženu/manželku a ženu, která ovdověla. V prvních dvou případech o všem týkajícím se ženy (i o ukládání trestů) rozhoduje muž - otec či manžel.²⁹⁰ V posledním případě už může žena jednat sama za sebe, což jí dává možnost uzavírat smlouvy i v případě, že za ní nestojí její choť.²⁹¹

K pochopení tohoto oddílu je velmi podstatnou pomůckou podkapitola Sociální stratifikace v Asýrii a její doklady v SAZ, kde se vysvětlují pojmy jako *márat awilí* (dcera svobodného občana) a *aššat awilí* (manželka svobodného občana).²⁹²

Vdova neměla příliš snadné se opětovně provdat, musela dostat souhlas od žijících příbuzných. Velice často se znovu provdala za příbuzné svého manžela.²⁹³ Nezávislý status tedy získala vdova pouze, když se nenašel žádný příbuzný, který by ji pojal za manželku a staral se o ni.²⁹⁴

I přes poměrně hrubé zacházení s občany nechyběla asyrskému prostředí humánnější stránka. Jak je uvedeno v § 46, bude o vdovu postaráno jako o nevěstu, která je velmi milována.²⁹⁵ Po pečlivém prozkoumání veškerých paragrafů týkajících se

²⁸⁸ KLÍMA (1985), str. 94, 154.

²⁸⁹ PEČÍRKOVÁ (2001), str. 308-309.

²⁹⁰ Např. konec § 56: „*Otec naloží s dcerou, jak bude chtít*“ (KLÍMA (1985), str. 155). O případu, kdy rozhoduje o osudu manželky její muž, hovoří např. § 14: „*Muž usvědčí svou manželku a naloží s ní podle své vůle*“ (KLÍMA (1985), str. 144).

²⁹¹ WESTBROOK ed. (2003), str. 533.

²⁹² Viz str. 23.

²⁹³ WESTBROOK ed. (2003), str. 49. Rodina nechtěla přijít opětovným provdáním o její věno (tamtéž). Proto je také penalizováno i jen krátké opuštění domu. Chtělo se zamezit jejímu styku s jinými muži (KLÍMA (1985), str. 146, §§ 22-24).

²⁹⁴ WESTBROOK ed. (2003), str. 537.

²⁹⁵ JASTROW (1921), str. 10.

tématu „vdova“, je nutno uznat, že ve středoasyrské říši bylo na tehdejší poměry o vdovy poměrně dobře postaráno. Tento poznatek dále dokládá například § 45, kde se řeší případ, kdy žena, která je bezdětná a nemá tchána, přijde o manžela, protože je zajat v boji. Žena má poté „vyjít“ z domu a oznámit skutečnost, že není nikdo, kdo by se o ni postaral. Postavení jejího manžela rozhodne, jak se bude její situace řešit – může pracovat pro palác anebo jí bude svěřena služební nemovitost, kterou může dle libosti obhospodařovat. Na manžela musí počkat dva roky, po uplynutí dvou let se může znovu provdat, protože je prohlášena za vdovu.²⁹⁶ V případě, že se manžel vrátí, žena opustí nového manžela a bude žít s tím starým. Starý manžel má také šanci odkoupit zpět svůj movitý majetek, se kterým nakládala jeho žena.²⁹⁷

Navzdory zavedené svatební praxi v Asýrii bylo možné pojmout za manželku vdovu jen tím, že si ji muž vzal k sobě domů, kde s ním minimálně dva roky žila. K tomuto sňatku nebylo zapotřebí *riksu* (smlouvy, která chránila majetek manželky a jejich dětí). Tento sňatek nelze uskutečnit v případě, že ženě pouze zemřel muž, ale žena není právoplatnou *almattu* (vdovou bez žijících příbuzných, kteří by se o ni postarali).²⁹⁸ O této výjimce v uzavírání sňatku hovoří § 34. Na tento paragraf navazuje § 35, ve kterém se řeší, že veškerý majetek vdovy přinesený do domu muže už není dále její, ale připadne novému manželovi, pokud se ale muž nastěhuje k vdově, nastává opačná situace.²⁹⁹ Vdova si mohla do nového manželství vzít děti z manželství předchozího, pokud však nedošlo k osvojení dětí novým manželem, děti neměly nárok nic zdědit (§ 28).³⁰⁰

Též § 30 řeší otázku vdovství, vdova je v něm provdána za bratra svého zesnulého chotě (levirát). Podle § 33 může žena po smrti svého manžela žít v domě svého syna, pokud nemá syna a ani tchána, může si dělat, co se jí zlíbí, je svou vlastní paní.³⁰¹ Vyživovací povinnost synů vdovy je řešena v § 46, který ukládá za povinné

²⁹⁶ Je prohlášena za ženu bez podpory, vdovu (*almattu*). Tato žena má vyšší pozici než konkubína a není chráněna smlouvou *riksu* (DRIVER, MILES (1935), str. 219-220). Pokud existuje některý příbuzný (syn, švagr či tchán), musí ji živit atd. a žena tedy není *almattu* (DRIVER, MILES (1935), str. 225-226).

²⁹⁷ KLÍMA (1985), str. 101,152-153.

²⁹⁸ DRIVER, MILES (1935), str. 217.

²⁹⁹ KLÍMA (1985), str. 149.

³⁰⁰ KLÍMA (1985), str. 147.

³⁰¹ KLÍMA (1985), str. 148-149.

živit vdovu jejím vlastním synům či synům zesnulého muže z jiného manželství. Pokud se znovu provdá, vyživovací povinnost synů je zrušena.³⁰²

Paragrafy 25 a 26 se zmiňují o vdově jen okrajově, řeší se v nich pozůstalost po zesnulém muži a šperky, které tento muž dal své ženě.³⁰³ Pokud existovali někteří mužští dědicové manžela (syn, otec, bratr), manželka nedostala nic z majetku zesnulého.³⁰⁴

4.3.2 Kněžky (§§ 40, 52), prostitutky (§§ 40, 49, 52), konkubíny (§§ 40-41) a otrokyně (§§ 4-5, 24, 40-41, 54-55)

Kněžky, prostitutky a otrokyně jsou zmíněny v jednom z nejzajímavějších paragrafů (dle mého názoru) stredoasyrských zákonů – jedná se o § 40. Tento paragraf je velice rozsáhlý a řeší případy, ve kterých je dovoleno ženám nosit závoj. Povinnost zahalování hlavy (nošení šátku) se vztahovala na vdovy, manželky a dcery plnoprávných občanů a další respektu hodné ženy. Prostitutka (*charimtu*³⁰⁵) a otrokyně nesměly na veřejnosti nosit šátek či závoj. Konkubíny (*esirtu*³⁰⁶) jím mohou svou hlavu opatřit, pokud jdou v doprovodu své paní.³⁰⁷ *Esirtu* zřejmě pocházela z vrstvy zajatců či neplnoprávného obyvatelstva, ale dle některých zdrojů nemusí být *esirtu* vždy členkou podřízené vrstvy obyvatelstva, ale může to být například sestra hlavní ženy.³⁰⁸ Ve formě konkubinátu tu v podstatě kvetla polygamie.³⁰⁹

Šátek smějí nosit též kněžky (*qadištu*³¹⁰), ale až poté, co se provdají (viz § 40).³¹¹ *Qadištu* zmiňované v § 40 jsou kněžky nižší třídy, tyto kněžky vykonávaly chrámovou prostituci, ale veřejnost na ně nepohlížela jako na nepočetné. Někdy

³⁰² KLÍMA (1985), str. 153.

³⁰³ KLÍMA (1985), str. 96.

³⁰⁴ MEIER TETLOW (c2004), str. 128. Když ji chtěl manžel zaopatřit, musel nechat tabulku (závěť), ve které toto přání vyjádřil (tamtéž).

³⁰⁵ Viz slovník CAD H (OPPENHEIM ed. (1956), str. 101).

³⁰⁶ Viz slovník CAD E (OPPENHEIM ed. (1958), str. 336).

³⁰⁷ KLÍMA (1985), str. 100.

³⁰⁸ DRIVER, MILES (1935), str. 128.

³⁰⁹ GLASSNER (2004), str. 270-271. Po boku muže stály dvě manželky – hlavní a vedlejší. Hlavní byla starší sestra a vedlejší byla mladší sestra, která jí sloužila dle úmluvy. Starší sestra mohla být kněžkou, které bylo zapovězeno mít děti, v tom případě děti plodila mladší sestra (tamtéž).

³¹⁰ Viz slovník CAD Q (REINER ed. (1982), str. 48).

³¹¹ KLÍMA (1985), str. 151.

vykonávaly též funkci kojné.³¹² Podle jiných domněnek byly *qadištu* ženy, které omývaly matky těsně po porodu.³¹³ Šátek a jeho nošení na veřejnosti bylo znamením respektu³¹⁴ a pro veřejnost bylo signálem, že žena už není volná pro jakýkoli vztah.³¹⁵ Vylití smůly na hlavu či provrtání uší a svázání nazad jsou jen úryvkem z množství trestů ukládaných za porušení tohoto paragrafu. Tyto tresty jsou ukládány i osobám, které trestný čin neohlásí.³¹⁶

Prostituce byla tolerována, ale prostitutky stály na nejnižší příčce společenského žebříčku.³¹⁷ Paragrafem, kde se zmiňuje prostituce, konkrétně dělení pozůstalosti po prostitutce, je § 49.³¹⁸ Žena podle něj zřejmě byla dána jako rukojmí, byla věřitelem nucena k prostituci, zemřela a její bratři si ponechali její vlastnictví.³¹⁹

Otrokyní se mohla stát žena plnoprávného a svobodného občana, který se však provinil proti zákonu - např. zneuctil pannu. V takovém případě se postupovalo podle § 55, který jako trest za zprznění uložil vzít manželku pachatele do otroctví.³²⁰

4.3.3 Žena jako zástava za dluh - §§ 39, 44, 48³²¹

Podle §§ 39, 44 a 48 se žena může stát jakousi zástavou za dluh. Tyto paragrafy vypovídají o tom, že žena byla nucena odstěhovat se do domu věřitele a ten s ní poté nakládal jako s rukojmím a vlastním majetkem.³²² Paragraf 44 hovoří o zacházení

³¹² KLÍMA (1976), str. 191. V Mezopotámii existovaly i velekněžky, které pocházely z královské rodiny, nesměly mít děti z důvodu vysokého důchodu, který by poté musel být dělen. Dalším druhem kněžek z vysokých kruhů byly *nadítum*, ty mohly být provdány, ale nesměly mít děti, proto manželovi přiváděly kněžky nižšího stupně k plození dětí. Kněžky obstarávající chrámovou prostituci byly např. *qadištu* (tamtéž).

Nadítum - viz též slovník CAD N1 (REINER ed. (1980), str. 63).

³¹³ WESTBROOK ed. (2003), str. 534. Odhaduje se tak z etymologického hlediska, protože slovo *qadištu* se vyvinulo ze slova čistý (tamtéž).

³¹⁴ DRIVER, MILES (1935), str. 130.

³¹⁵ MEIER TETLOW (c2004), str. 130.

³¹⁶ KLÍMA (1985), str. 151.

³¹⁷ PEČÍRKOVÁ (2001), str. 308.

³¹⁸ KLÍMA (1985), str. 102.

³¹⁹ KLÍMA (1985), str. 154. Tento paragraf je však značně poškozen (tamtéž).

³²⁰ KLÍMA (1985), str. 155.

³²¹ Viz též podkapitola 5.2.

³²² DRIVER, MILES (1935), str. 271.

s rukojmím poté, co je prodán novému nabyvateli. Uvádí, že věřitel ženu (dceru neplnoletého občana) může mrskat, rvát jí vlasy, poranit či propíchnout jí uši.³²³

K vykoupení ženy ze zástavy nebo k zproštění trestu může dojít v několika případech. První případ nastane, když je dluh zaplacen. Pokud se manžel ženy rozhodne na sebe převzít dluh, nastává případ druhý. Když se věřitel rozhodne ženu v zástavě provdat, dochází k vykoupení. Nárok na ženu věřitel také ztrácí v okamžiku, kdy je s ženou špatně zacházeno, zde se ale jedná jen o dceru plnoletého občana.³²⁴

³²³ KLÍMA (1985), str. 152.

³²⁴ DRIVER, MILES (1935), str. 274. Též JASTROW (1921), str. 10. O špatném zacházení hovoří § 39 (KLÍMA (1985), str. 150).

5 OSTATNÍ TABULKY

Zbylé tabulky se svým obsahem ani rozsahem nemohou vyrovnat tabulce A, která je velice unikátní. I tak nám tyto tabulky přinášejí cenné informace v oblasti práva dědického, majetkového (movitosti x nemovitosti³²⁵) či o pravidlech říční plavby. Některá témata jsou podobná tématům tabulky A – jedná se například o předpisy týkající se rouhačství či práva dlužního.³²⁶

5.1 Tabulka B - §§ 1-20

Tato tabulka obsahuje celkem dvacet předpisů, ve kterých se řeší vlastnictví majetku movitého i nemovitého. Tabulka je zřejmě doplněna částmi tabulek O a D.

Prvních pět paragrafů řeší spoluvlastnictví bratrů, posledních čtrnáct řeší problematiku ochrany nemovitého majetku a jediný paragraf (§ 6) se vztahuje k prodeji těchto nemovitostí.³²⁷ Paragrafy 5, 11 a 16 jsou natolik poničené, že jejich znění lze jen odhadovat na základě kontextu s paragrafy předešlymi.³²⁸

Mnoho paragrafů tabulky B obsahuje zákony týkající se půdy. V akkadských originálech je možno rozlišit dva akkadské výrazy pro slovo půda či pozemek – *qaqquru*³²⁹ a *iqlu*.³³⁰ Rozdíl ve významu je takový, že první z dvojice (*qaqquru*) označuje půdu nekultivovanou, neobhospodařovanou, zatímco *iqlu* je pole, na kterém se pěstují poživatiny. Může se jednat též o zahradu se zeleninovými záhonky. Nicméně pokud se *iqlu* nebo také *qaqquru* opatří vodním kanálem, studnou či jiným zavlažovacím zařízením a vysází se zde stromy, může vzniknout sad (*kirú*³³¹), který se

³²⁵ Mezi nejdůležitější nemovitost uvedenou v SAZ patří půda (vyplývá to ze znění paragrafů tabulky B SAZ v publikaci KLÍMA (1985), str. 156-160). „Půda, hlavní výrobní prostředek, byla od starosumerských dob v majetku obcí, chrámu, paláce nebo jednotlivců.“ dále „Klínopisné prameny neznaly výraz pro „vlastnictví“; sumerský výraz *en i* akkadský *bélu*, který konvenčně převádíme jako „vlastník“, měl především význam „pán“ nebo „vladař“. „Výraz pro „vlastnictví“ chybí tedy v klínopisných pramenech vůbec.“ (KLÍMA (1979), str. 195). Více o výrazu *bélu* v publikaci CAD B (OPPENHEIM ed. (1965), str. 191).

³²⁶ Toto shrnutí bylo vytvořeno na základě znění paragrafů tabulek B–O v publikaci KLÍMA (1985), str. 156-167.

³²⁷ KLÍMA (1985), str. 103.

³²⁸ KLÍMA (1985), str. 157-159.

³²⁹ Též *qaqqaru* – viz slovník CAD Q (REINER ed. (1982), str. 113).

³³⁰ Též *eqlu* - viz slovník CAD E (OPPENHEIM ed. (1958), str. 249).

³³¹ Viz slovník CAD K (OPPENHEIM ed. (1971), str. 411).

obecně označuje opět *iqlu*. *Iqlu* bývalo opatřeno hranicí či hraničními kameny, jejichž posunutí bylo zákonem shledáváno jako trestné.³³²

Jak již víme, tak ve středoasyrské epoše nebylo příliš časté zanechávání psaných závětí, vše se řídilo pravidlem, že pokud manžel chtěl manželce něco odkázat, napsal závěť, pokud nechtěl, zůstalo jí jen věno. Zbytek majetku připadl mužským příbuzným - bratrům či synům.³³³ Dělení majetku syny zemřelého se řídilo určitými pravidly popsány v §§ 1-5.

Dle § 1, který řeší rozdělení domu, studní či orného pole mezi syny zemřelého. Prvorozený³³⁴ syn dostane dvojitý podíl. Dělení pole bude provedeno nejmladším synem s tou podmínkou, že musí zůstat zachován nárok nejstaršího syna na dvojnásobek. Nejmladší syn provede dělení podle „speciálního ujednání“.³³⁵ Toto „speciální ujednání“ je v publikaci Josefa Klímy *Zákony Asýrie a Chaldeje* překládáno souslovím „metat los“. Dále je zde uvedeno, že věci dělení je orné pole s vybavením, zde byl překlad také značně komplikovaný, protože v paragrafu bylo užito churritských termínů.³³⁶ Paragraf 2 hovoří o případě, kdy dojde k usmrcení osoby na dosud nerozděleném majetku, pachatelem vraždy je jeden z dědiců pozemku. Poté „pán usmrceného života“³³⁷ rozhodne, jak s viníkem naložit. Buď jej usmrtí³³⁸ nebo si vezme viníkův podíl. Tento text je podobný § 10 tabulky A. Paragraf 3 rozšiřuje paragraf 2. V § 3 se řeší trestný čin proti vyšší autoritě (král, hodnostáři). Trestem je odebrání

³³² DRIVER, MILES (1935), str. 293.

³³³ DÉMARE-LAFONT (2003), str. 2. Dostupné z:

[\[http://www.academia.edu/2960844/Inheritance_Law_of_and_through_Women_in_the_Middle_Assyrian_Period\]\(http://www.academia.edu/2960844/Inheritance_Law_of_and_through_Women_in_the_Middle_Assyrian_Period\).](http://chs.harvard.edu/wb/1/wo/apxC0uduhjxbBuGKFvbUw/0.1, 24. 3. 2013. Těž dostupné z:</p>
</div>
<div data-bbox=)

Bylo nalezeno několik závětí ze středoasyrského období, tyto závěti se svou formou liší od závětí např. staroasyrských, a to tím, že je v nich užito fráze „*X udělal závěť ve prospěch osoby Y*“, ve staroasyrských textech najdeme uvozovací frázi typu: „*X udělal závěť nakládající s jeho domem* (či jiným majetkem)“. Středoasyrské texty tedy nezmiňují majetek, ale osoby spadající pod vliv zemřelého (tamtéž).

³³⁴ DRIVER, MILES (1935), str. 296-297. Toto pravidlo se v Chammurapiho zákoníku nevyskytuje, ale existují dokumenty, které nám tuto tradici dokládají z oblasti jižní Babylónie – Sumeru. Stejně právo nejstaršího syna dokládají např. i dokumenty z Arrapchy (tamtéž).

³³⁵ DÉMARE-LAFONT (2003), str. 6. Dostupné z:

[\[http://www.academia.edu/2960844/Inheritance_Law_of_and_through_Women_in_the_Middle_Assyrian_Period\]\(http://www.academia.edu/2960844/Inheritance_Law_of_and_through_Women_in_the_Middle_Assyrian_Period\).](http://chs.harvard.edu/wb/1/wo/apxC0uduhjxbBuGKFvbUw/0.1, 24. 3. 2013. Těž dostupné z:</p>
</div>
<div data-bbox=)

³³⁶ KLÍMA (1985), str. 156.

³³⁷ „*Avenger of blood*“ v českém překladu jakýsi „krevní mstitel“ (DRIVER, MILES (1935), str. 35).

³³⁸ Dle výše trestu se předpokládá, že usmrcená osoba nebyla otrok, ale plnoprávný občan a pojem „pán života“ značí někoho, kdo zastupuje zájmy zemřelého či jeho rodiny, nejedná se o pána otroka (DRIVER, MILES (1935), str. 297). Viz též předešlá poznámka.

dědického podílu na dosud nerozděleném majetku.³³⁹ Paragrafy 4-5 nakládají s problematikou úrody na nerozděleném poli, jedná se v nich o neoprávněné sklizení úrody jedním z bratrů. V takovém případě je viník potrestán odnětím svého podílu ve prospěch poškozeného bratra.³⁴⁰

Paragraf 6 řeší podmínky prodeje nemovitostí. Prodej půdy by měl být v měsíci předcházejícím prodeji třikrát veřejně ohlášen, a to z důvodu, aby každý, kdo si na půdu činí nárok, mohl prezentovat svoje požadavky a podložit je patřičnými materiály.³⁴¹ Pokud chtěl někdo koupit nemovitost, musel nechat tento záměr zveřejnit hlasatelem, ten vyzval všechny, kteří si činí nárok na nemovitost, aby tento nárok do měsíce podložili patřičnými tabulkami. Pokud se tak do měsíce nestalo, jejich nárok zanikl.³⁴² Na tento paragraf navazuje velmi poničený § 7, není vyloučeno, že mezi §§ 6 a 7 byl ještě jiný, dnes zcela neznámý, paragraf. Ve fragmentu § 7 nalezneme zmínky o sankcionování za zřejmě úmyslné poškození domu. Za tento trestný čin jsou uloženy nucené práce, pokuta a zřejmě i rány holí.³⁴³

Středoasyrské zákony také chránily hranice pozemků (§§ 8-9), vědomé či nevědomé posunutí hranic bylo potrestáno tělesným a peněžitým trestem.³⁴⁴ Tyto dva paragrafy rozlišují případ, ve kterém se jedná o posunutí hranice hlavní meze,³⁴⁵ a případ, který nakládá s posunutím hranic vnitřní meze. Tresty jsou v obou paragrafech podobné s tím rozdílem, že za posunutí hlavní meze je pachateli useknut prst.³⁴⁶ Obdobné téma jako tyto dva paragrafy řeší též § 20, ve kterém se jedná o posunutí hraničních kamenů či o jiném zneužití cizí půdy. Paragraf 10 ukládá sankci tomu, kdo nezákonně vykopal studnu nebo hráz na cizím pozemku.³⁴⁷ Taková sankce činí uložení

³³⁹ KLÍMA (1985), str. 103, 156.

³⁴⁰ KLÍMA (1985), str. 104.

³⁴¹ WESTBROOK ed. (2003), str. 546-547. Jiné dokumenty pocházející ze stejné oblasti jako SAZ hovoří také o uzavírání prodeje a dokládají, že Asýrie zřejmě měla něco jako registry nemovitostí či komise schvalující transakce s nemovitostmi (tamtéž).

³⁴² KLÍMA (1985), str. 157.

³⁴³ KLÍMA (1985), str. 104.

³⁴⁴ WESTBROOK ed. (2003), str. 545.

³⁴⁵ Hranice hlavní meze měla jakýsi posvátný charakter, zatímco hranice malé meze byla např. brázda či čára atd. (DRIVER, MILES (1935), str. 303). Viz též poznámka níže.

³⁴⁶ KLÍMA (1985), str. 104. Vše je založeno na předpokladu, že velké plochy byly považovány za hlavní mez, která oddělovala obcíny. Plochy menšího rozsahu byly zřejmě majetkem jednotlivých členů obcíny, v takovém případě se jedná o malou mez. Kromě pokuty a tělesného trestu (rány holí a useknutí prstu) se ukládají i nucené práce (tamtéž).

³⁴⁷ WESTBROOK ed. (2003), str. 545. Sankce je veřejná (nucené práce pro krále), protože se zde jedná o překročení královských zájmů a privilegií, zavlažování bylo vždy zájmem králů (DRIVER, MILES

nucených prací, rány holí a odnětí vodních děl. Konec § 10 a celý § 11 jsou značně poničeny. Paragraf 11 zřejmě řešil podmínky uložení hypotéky.³⁴⁸

Paragrafy 12 a 13 řeší případ, kdy někdo vkročil na pole „svého souseda“ či na pozemek, který mu nepatřil³⁴⁹ a obhospodařoval jej.³⁵⁰ Obdobná situace se řeší i v § 19.³⁵¹ Paragraf 12 se od § 13 liší tím, že se v něm jedná o kultivaci pole, o níž vlastník pole věděl a přihlížel jí bez protestů. V takovém případě je pole svěřeno obhospodařovateli ke kultivaci, ale k další kultivaci by mělo dojít už jen ze strany vlastníka, protože zůstává jeho majetkem.³⁵² Dle jiného překladu by mělo dojít ke kompenzaci škody: „dá pole za pole (na němž založil zahradu) pánovi zahrady“. V § 13 pak dojde ke shledání viny a odejmutí pole (zahrady) se vším, co na něm přibýlo.³⁵³

Paragraf 15 pojednává o případě, kdy osoba vstoupila na pozemek, kradla zde jíl a vyráběla z něj cihly. V takovém případě jsou cihly zabaveny, je uložen tělesný trest (rány holí) a nucené práce.³⁵⁴ Téměř stejné téma řeší i paragraf předešlý (§ 14), zde se ale nejedná pouze o vniknutí na pozemek, ale i o jeho zabránění. Trest je zde podobný sankci v § 15 a navíc je viník nucen dát náhradou za pozemek území o třikrát větší rozloze.³⁵⁵

Paragraf 16 je zcela poškozen, ale vzhledem k souvislosti s § 17 se v něm zřejmě jednalo o opatření zahrady, která je v těsném sousedství jiné, zavlažovacím systémem.³⁵⁶ Paragraf 17 nakládá s případem, kdy na sdíleném pozemku leží zavlažovací zařízení (studna). Toto zařízení je využíváno všemi lidmi ke kropení svých pozemků, pokud ale někdo tuto práci zanedbává, ostatní jej dají k soudu a ztratí tak právo na vodu ze společného zdroje. V § 18 jde o podobný případ jako v § 17. Je zde

(1935), str. 308).

³⁴⁸ KLÍMA (1985), str. 105.

³⁴⁹ V § 12 se jedná o pole souseda, zatímco v § 13 se pojednává o nekultivovaném pozemku (*qaqquru*), což je velký rozdíl. Z tohoto důvodu je v § 13 vyžadován důkaz a usvědčení, protože nebylo jednoduché určit majitele nekultivovaného pozemku (DRIVER, MILES (1935), str. 306).

³⁵⁰ Termín *tappú* je povětšinou překládán jako soused, někdy též jako spoluobyvatel vesnice (DRIVER, MILES (1935), str. 294, pozn. 3, 7). Více informací o *tappú* (dle Drivera a Milese *tappau*) – viz slovník CAD T (REINER ed. (2006), str. 184).

³⁵¹ KLÍMA (1985), str. 158-159.

³⁵² JASTROW (1921), str. 55-56.

³⁵³ KLÍMA (1985), str. 158.

³⁵⁴ WESTBROOK ed. (2003), str. 554.

³⁵⁵ KLÍMA (1985), str. 159.

³⁵⁶ JASTROW (1921), str. 57-58.

řešeno přijímání dešťové vody. Ke konci je zmíněn trest (nucené práce a tělesné potrestání), ale kvůli porušení paragrafu není jasné, komu by měl být uložen.³⁵⁷ Paragrafy 17 a 18 měly zajistit spravedlivou distribuci vody pro všechny občany. Voda byla důležitá pro ekonomický rozvoj oblasti a lidé si to uvědomovali, proto také toho, kdo zanedbával svůj díl práce, trestali.³⁵⁸

Již výše zmíněný § 19 řeší případ kultivování či ohrazení susedova pole. Vlastník pole králi odpřísáhne, že obdělávatel vykonal veškerou práci na poli. Pak musí obhospodařovatel pole odvézt díl do státní sýpky a vyplatit určité procento majiteli pole.³⁵⁹ Ke konci je předpis velmi poničen a může se tedy vyskytnou více interpretací textu. Kultivátor by měl zřejmě dát 2/3 sklizně vlastníkov.³⁶⁰

5.1.1 Shrnutí obsahu tabulky B

Po přečtení znění paragrafů v publikaci KLÍMA (1985) na stranách 156-160 by mělo být čtenáři zjevné, že tresty užívané v tabulce B nejsou tak tvrdé jako tresty tabulky A. Kromě §§ 2 a 8 se zde nevyskytují žádné mrzačící či hrdelní tresty. Obvyklým trestem bylo ukládání nucených prací, ran holí či ztráta určité části (či celého) majetku.

Mezi trestné činy zmíněné v paragrafech patří – usmrcení člověka na dosud nerozděleném majetku (§ 2), vzpurné řeči či opuštění města (§ 3), zabránění úrody (§§ 4, 5?), poškození cizího majetku (§ 7), narušení hranic pozemků (§§ 8-9, 20), neoprávněný vstup na cizí pozemek a jeho případné následné užívání (§§ 10, 11?, 12-15, 19) a zanedbání povinností zavlažování pozemků (§§ 17-18).³⁶¹

³⁵⁷ KLÍMA (1985), str. 105.

³⁵⁸ DRIVER, MILES (1935), str. 310.

³⁵⁹ DRIVER, MILES (1935), str. 439.

³⁶⁰ KLÍMA (1985), str. 160.

³⁶¹ KLÍMA (1985), str. 156 (§§ 1-4), 157 (§§ 5-7), 158 (§§ 8-13), 159 (§§ 14-19), 160 (§ 20). Anglické překlady zákonů je možno najít také v publikacích JASTROW (1921), str. 50-58 či DRIVER, MILES (1935), str. 426-440 (zde je možno najít i akkadskou verzi).

5.2 Tabulky C a G - §§ 1-11

Tyto dvě tabulky jsou dávány do sounáležitosti, která byla prokázána Weidnerem. Ten se domníval, že tabulky C a G tvořily celek. Celkem se jedná o 11 paragrafů, které upravují vlastnictví věcí movitých (např. otroků či zvířat).³⁶²

Paragrafy jsou něco jako puzzle a nepřinášejí příliš informací, důležité jsou ale informace týkající se dluhů. V podstatě tyto informace přinášejí více detailů k paragrafům tabulky A – například o osobách držících zástavou za dluh (rukojmích), které vystupují v §§ 39, 44 a 48 tabulky A.³⁶³ Dle paragrafů je možno soudit, že prodej rukojmích věřitelem byl zakázán, ale i zde byla výjimka – *aššuráiu* se prodávat mohli. Ani dobytek daný zástavou nemohl být věřitelem prodán.³⁶⁴

Paragrafy těchto dvou tabulek se jeví těžkopádně, nejednoznačně. Jejich výklad je bez pomocných textů velice problematický. Může to být dáno vysokou fragmentárností tabulek.

Nyní se pokusíme shrnout jednotlivé paragrafy. Paragrafy 1-3 nakládají s tématem prodeje osob, což se do značné míry vymyká charakteristice zákonů těchto tabulek, protože, jak již bylo řečeno, tyto tabulky upravují vlastnictví věcí movitých a např. v § 2 se jedná o prodej plnoprávných osob. Tyto osoby samozřejmě za normálních okolností nespádají do kategorie „věcí movitých“. Tím, že se z plnoprávných osob stala zástava za dluh, ztratily svou subjektivitu a je s nimi tedy nakládáno jako s věcmi. Protože si však tento stav nezavinily samy, dostává se jim přece jen nějaké právní ochrany, která je shrnuta v této trojici paragrafů.³⁶⁵ Paragraf 1 je poměrně hodně poničen, z jeho překladu vyplývá, že věřitel obdržel dítě dlužníka jako zástavu za dluh a dále je prodal jako otroka. Za dívku obdržel 4 talenty cínu, za chlapce x talentů cínu. Nový nabyvatel je pak ale podveden, protože takový prodej je dle zákona neplatný. Pokud však nabyvatel prokáže, že jednal v dobré víře, musí jej věřitel odškodnit.³⁶⁶ Paragraf 2 opět řeší dání v zástavu plnoprávných osob. Tyto osoby žijí pod střechem

³⁶² KLÍMA (1985), str. 106.

³⁶³ DRIVER, MILES (1935), str. 321.

³⁶⁴ KLÍMA (1985), str. 160.

³⁶⁵ KLÍMA (1985), str. 106-107.

³⁶⁶ DRIVER, MILES (1935), str. 321; též v publikaci KLÍMA (1985), str. 106 je řešen tento paragraf, ale zde je doplněno, že „otroci“ byly prodány před splatností dluhu a že po odškodnění nového nabyvatele

věřitele jako rukojmí za dluh či jako záruka za stříbro. Pokud je věřitel prodal, dopustil se trestného činu a přijde o své stříbro, zaplatí pánovi osob odškodné a budou mu uděleny rány holí a nucené práce.³⁶⁷ Obdobný případ je řešen též v § 3, kde byl ale rukojmí prodán do cizí země. Za to je ukládán obdobný trest jako v § 2, pokud však rukojmí v cizí zemi zemře, postupuje se podle zásady odvety.³⁶⁸ Je nutno připustit, že výklad těchto prvních paragrafů je poměrně problematický. Středoasyrské zákony na rozdíl od zákoníku krále Chammurapiho neukládají dobu, za kterou dojde k vypršení držby zástavy. Dále není jasné, zdali rukojmí bude držen jako zástava po celý život a nebo může dojít k jeho vykoupení. U §§ 2 a 3 zřejmě věřitel disponuje s plnoprávným rukojmím jen jako s někým, od koho si svou půjčkou „koupil“ službu, a proto tedy není rukojmí jeho absolutním majetkem a nesmí být prodán.³⁶⁹ Někteří autoři se domnívají, že to, jestli může být osoba dále prodána lze určit z frází užitých v paragrafu – fráze: „převzati za plnou cenu“ a „bydlící (v jeho domě) jako záruka za stříbro“. Tyto fráze jsou zcela rozhodující, první z nich značí nemožnost následného vykoupení, zatímco druhá fráze nese význam prodeje s možností vykoupení. V prvním případě má věřitel rukojmí zcela v moci a může s nimi nakládat, jak chce (viz závěr § 3).³⁷⁰ Rukojmí v případě, jaký je popsán v závěru § 3, ztratí svou ochranu, která mu byla zaručena jako občanovi státu, a tudíž může být prodán do ciziny.³⁷¹ Plnoprávní občané se nikdy nemohli stát nevykoupitelným rukojmím, ale nižší vrstvy obyvatel se jím stát mohly.³⁷²

Další skupina paragrafů (§§ 4-6) řeší nakládání s dobytkem, a to v případě, že je dobytek držen jako zástava (§ 4), ukraden (§ 5) či nalezen a nálezcem prodán (§ 6).³⁷³ Dle textu § 4 lze soudit, že za protiprávní prodej dobytka v zástavě je věřitel nucen majitele odškodnit poskytnutím jiného dobytka či peněžně. Nový nabyvatel dobytka by měl být věřitelem také odškodněn.³⁷⁴ Paragrafy tabulek C a G vždy garantují jakousi

věřitelem dojde k vrácení otroků zpět pánovi (tamtéž).

³⁶⁷ DRIVER, MILES (1935), str. 441.

³⁶⁸ KLÍMA (1985), str. 106-107. *Aššuráiu* nebo *aššuráittu* mohli být jako neplnoprávní prodáni do ciziny (tamtéž). Znění paragrafu v téže publikaci na str. 160.

³⁶⁹ DRIVER, MILES (1935), str. 324.

³⁷⁰ DRIVER, MILES (1935), str. 326. Znění § 3 nalezneme v publikaci KLÍMA (1985), str. 160.

³⁷¹ WESTBROOK ed. (2003), str. 551.

³⁷² DRIVER, MILES (1935), str. 326. Soudě na základě podobnosti s Chammurapiho zákoníkem (tamtéž).

³⁷³ KLÍMA (1985), str. 161. Paragraf 6 byl velice poničen, text byl ale několika autory rekonstruován. Mezi § 6 a následujícími paragrafy je mezera, ve které mohlo být ještě několik dalších, nám neznámých, paragrafů (tamtéž).

³⁷⁴ DRIVER, MILES (1935), str. 443.

záruku v případě vypovězení prodeje.³⁷⁵ Nepoctivý prodejce je nucen k poskytnutí peněžité náhrady, což nám dokládá i závěr § 4: „*Příjemce dobytka by měl obdržet náhradu (či zadostiučinění) jeho peněz od prodávajícího.*“³⁷⁶ Paragrafy 5, 6 a 8 řeší prodej dobytka třetí osobě, dobytek je buďto kradený a nebo ztracený, tresty jsou v těchto případech peněžité, tělesné a na svobodě. V § 8 je dokonce ve věci určení trestu zmíněn královský soud.³⁷⁷ Řešení v případě, kdy hodnota zástavy převyšuje hodnotu dluhu a naopak, přináší § 7.³⁷⁸ „*Jestliže pohledávka nedosa[huje] hodnoty věci, [věřitel] si ji přisvojí a vezme, [ne]zmenší [hodnotu (věci)], ale sníží obnos pohledávky;*“³⁷⁹

Paragraf 9 hovoří o tom, že pokud někdo svěří svůj majetek manželce nebo otroku, který některé z věcí majetku svěří někomu dalšímu (dále příjemce), ale majiteli věci to není sděleno. Příjemce věci je poté souzen tak, jako by věci ukradl.³⁸⁰ Paragrafy 10-11 užívají paralelních frází, jsou si tedy velmi podobné. Jedná se v nich o podvodné navyšování dluhu, navyšování je ještě utvrzeno písemným záznamem.³⁸¹ V § 10 je uložen trest králem, v § 11 se dochovala zmínka pouze o bití.³⁸²

Tresty užití v paragrafech těchto tabulek jsou fixní, výjimky tvoří §§ 8 a 10, ve kterých je uložení trestu ponecháno královi úvaze.³⁸³ Ostatní tresty se svým charakterem podobají trestům užitým v tabulce B, mezi takové tresty patří bití, peněžité trest a nucené práce.³⁸⁴

5.3 Tabulky D, E, F, H, J, K, L

Tyto tabulky jsou téměř zničené, nepřinášejí téměř nic nového a jsou uváděny jen z hlediska úplnosti. Písařským stylem se liší od tabulek předešlých, i když bylo určeno, že spadají do stejného časového úseku. Nakládají s obdobnými tématy jako

³⁷⁵ WESTBROOK ed. (2003), str. 547.

³⁷⁶ DRIVER, MILES (1935), str. 443. “*the receiver [of] the beast [shall obtain satisfaction for] his money from the seller*” (tamtéž – překlad citace).

³⁷⁷ KLÍMA (1985), str. 107.

³⁷⁸ WESTBROOK ed. (2003), str. 551.

³⁷⁹ KLÍMA (1985), str. 162.

³⁸⁰ DRIVER, MILES (1935), str. 445. Podobnost s tabulkou A, konkrétně s paragrafy o přechovávatství věcí (KLÍMA (1985), str. 146, např. § 6). Viz též podkapitola 4.1.1.7.

³⁸¹ DRIVER, MILES (1935), str. 333.

³⁸² KLÍMA (1985), str. 108.

³⁸³ WESTBROOK ed. (2003), str. 553.

³⁸⁴ Odvozeno na základě přečtení textů paragrafů tabulek C a G v publikaci KLÍMA (1985), str. 160-162.

ostatní tabulky. Řeší násilí, zaměstnání, platy, dluhy, krádež či například zavražování. Tabulka J nakládá s termínem „práce pro krále“, zde se ale nejedná o nucené práce, ale zřejmě o zaměstnání.³⁸⁵

Tabulka F jako jedna z mála z této kategorie tabulek přináší ucelený právní předpis, u ostatních tabulek je někdy obtížné určit i jen, jestli jsou právní povahy či nikoliv. Jejich největším přínosem je asi možnost podle nich ilustrovat další zákony, tyto tabulky je totiž v některých případech doplňují.³⁸⁶

Tabulka D³⁸⁷ se skládá ze dvou téměř zničených předpisů a je nečitelná. Text velmi zničené tabulky E hovoří o peněžitých a tělesných trestech, z jednoho předpisu se dochovala pouze dvě slova – zhotovitel a věřitel. Dále se uvádí, že zřejmě obsahovala zbytky pracovní smlouvy. Tabulka F se skládá ze dvou zachovalých a z jednoho zničeného předpisu, ve kterém se dochovalo pouze slovo „paláce“. První dva řeší krádež ovcí a koní či záměnu ovčí známky. Obdobné téma řeší též § 265 Chammurapiho zákoníku.³⁸⁸ Dovolím si tedy citovat § 265 CHZ: *„Jestliže pastýř, jemuž byl svěřen k pastvě brav nebo skot, se dopustil nepoctivosti, vyměnil známku majitele a prodal jej, usvědčí ho, on poté nahradí jeho majiteli desetinásobek toho, co zpronevěřil na bravu nebo skotu.“*³⁸⁹ Dle znění těchto dvou paragrafů (§§ 1-2) lze soudit, že se zde vyskytuje nový druh trestu – kromě nucených prací a ran holí je zde uvedeno i vyškubání vlasů. V § 2 je uvedeno: *„na jeho čelo vyryjí“*, zřejmě šlo o druh trestu, ale jeho interpretace je nejistá.³⁹⁰ O tabulkách H a J se někteří autoři domnívají, že nepatří do středoasyrských zákonů. Tabulka H je považována za text rituální. Tabulka J vykazuje prvky textu ceremoniálního a je zřejmě starší. Někteří vědci však tvrdí, že by mohla být dokonce výtahem ze zákonů blízkých tabulce B. Text tabulky J řeší taktéž zavražování.³⁹¹

Tabulky K a L byly nalezeny v místě, kde se nacházel soukromý dům. Naleziště tedy vyvolávalo pochyby o právním charakteru tabulek – především tabulky K. Předpisy

Porovnáno s texty paragrafů tabulky B v téže publikaci na str. 156-160.

³⁸⁵ DRIVER, MILES (1935), str. 334. Tato publikace je starší, autoři řadí do kategorie těchto tabulek i tabulku G, kterou však většina novějších publikací (Westbrook a Klíma) připojují k tabulce C.

³⁸⁶ DRIVER, MILES (1935), str. 335.

³⁸⁷ Některé části tabulky D slouží k doplnění obsahu tabulky B (KLÍMA (1985), str. 103).

³⁸⁸ KLÍMA (1985), str. 108.

³⁸⁹ KLÍMA (1979), str. 142.

³⁹⁰ KLÍMA (1985), str. 163.

³⁹¹ KLÍMA (1985), str. 164. Tabulka H měla původní rozsah čítající 10 řádků, dodnes přetrvalo pouze 7

tabulky K hovoří o nakládání s peněžní částkou. Tabulka L zřejmě popisuje svévolné jednání věřitele s dlužníkem a nebo též dle Cardascia hovoří o podplácení svědků.³⁹² Cardasciovu tezi podporuje znění § 5: „*Jestliže [.....] od svého odpůrce ve sporu [.....] přinesou [....] dar jako úplatek ... pro [.....]*“.³⁹³

5.4 Tabulka M - §§ 1-3

Tabulka M se skládá ze tří předpisů. První dva upravují poříční plavbu a třetí předpis se zabývá případem, kdy někdo svěřil valcháři oděv k vyprání a valchář tvrdí, že se oblek ztratil.³⁹⁴ Paragraf 1 dokládá fakt, že lodě plující proti proudu měly nadřazené postavení a tudíž i přednost. Proto také v případě, že se srazily lodě plující v protisměru, viníkem byl vždy lodník plující po proudu. Musí poté nahradit loď i náklad.³⁹⁵ Obdobně je tomu u § 2, kde je loď tažená proti toku zničena lodí plující po toku a nebo lodí z druhého břehu. Zodpovědnost opět padá na lodníka lodi plující po proudu. Tento paragraf je analogický k § 240 Chammurapiho zákoníku.³⁹⁶ Dokládám citací § 240 CHZ: „*Jestliže loď plující proti proudu narazila a potopila loď plující po proudu, majitel lodi, jehož loď byla potopena, ohlásí přísežně zboží, které bylo na jeho lodi ztraceno, a loďař plující proti proudu, jenž způsobil potopení lodi plující po proudu, mu nahradí loď a všechny jeho ztracené věci.*“³⁹⁷

I v této analogii je ale výjimka, v Chammurapiho zákoníku je viníkem loďař plující proti proudu, zatímco dle středoasyrských zákonů má lodník lodi plující proti proudu vždy nadřazené postavení.³⁹⁸

Paragraf 3 přibližuje postup v případě, že si někdo během své cesty dá vyprat oděv k valcháři. Pokud se oděv ztratí, musí jej valchář nahradit. Pokud byl oblek valchářem prodán, dopustil se valchář trestného činu krádeže.³⁹⁹

slov bez vzájemné spojitosti (tamtéž).

³⁹² KLÍMA (1985), str. 109.

³⁹³ KLÍMA (1985), str. 165.

³⁹⁴ KLÍMA (1985), str. 110.

³⁹⁵ WESTBROOK ed. (2003), str. 552.

³⁹⁶ KLÍMA (1985), str. 110. Znění paragrafu tamtéž na straně 165-166.

³⁹⁷ KLÍMA (1979), str. 140.

³⁹⁸ WESTBROOK ed. (2003), str. 552. „*A loaded boat going upstream has priority over one going downstream, which must give way.*“ Tato věta by měla být přeložena jako - „*Naložená loď plující proti proudu má nadřazené postavení před lodí plující po proudu, ta jí musí dát přednost.*“ (tamtéž).

5.5 Tabulky N, O, P

Tabulka N se skládá ze dvou předpisů řešících nařčení z pohanství či rouhačství, pokud však ten, kdo někoho nařkl, nemůže toto tvrzení ničím podložit, je sám trestně stíhán (§ 2). Za nepravdivé nařčení je sankcionován ranami holí a nucenými pracemi.⁴⁰⁰ Zde je zřejmě užito stejného trestu, jakým by byl trestán případný viník, i pro samotného udavače. Toto tvrzení nemůže však být potvrzeno, protože tabulka je v těchto místech značně poškozena.⁴⁰¹ Tabulka O v některých svých částech analogicky doplňuje text tabulky B. Jedná se v ní obdobně o rozdělení dědictví mezi pozůstalé či o pravidlech užívání vodních zdrojů. Tato tabulka se skládá z šesti předpisů. Tabulce P se nebudeme nikterak více věnovat, protože bylo prokázáno, že se jedná o duplikát tabulky A (§§ 1-3).⁴⁰²

³⁹⁹ WESTBROOK ed. (2003), str. 552-553.

⁴⁰⁰ KLÍMA (1985), str. 166.

⁴⁰¹ WESTBROOK ed. (2003), str. 559-560.

⁴⁰² KLÍMA (1985), str. 110-111.

6 ZÁVĚR

Asyřané bývají popisováni jako ti, kteří se snažili kopírovat babylonskou kulturu a své zvyky přejímali z jihu. Babylóňané byli údajně civilizovanější, Asyřané byli krutí a barbarští. Jak říká ve své publikaci známá česká historička Jana Pečirková – těžko uvěřit, že by nějaký národ světa mohl být tak špatný.⁴⁰³

Vždyť ne vždy hrála prim Babylónie. Za vlády nám nyní již dobře známého Tiglatpilesara I. došlo podruhé k ovládnutí a připojení území Babylónie pod správu Asýrie.⁴⁰⁴ Asýrie byla na výši, byla zde vytvořena velkolepá právní památka dnes nazývána středoasyrskými zákony (také víme, že po objevení, bylo toto dílo nesprávně datováno, a tak bylo možné setkat se s označením staroasyrské zákony⁴⁰⁵).

Tato práce po celou dobu sledovala především interpretativní záměr. Nekladla si za cíl podsouvání názorů autora a nechtěla být zavádějící směrem k urychleným závěrům. Mým cílem bylo kompilovat informace nalezené v mnoha zdrojích tak, aby již nevyvstávala potřeba hledat doplňující informace v jiných publikacích. Práce je syntézou všech dostupných informací a může se tudíž zdát poměrně rozsáhlá, nechtěla jsem však přistupovat k redukci stran na úkor textu a informací v ní obsažených. Většina práce je tvořena popisem tabulky A, ostatní tabulky se bohužel nedochovaly ve stavu a rozsahu jako „Právní zrcadlo asyrské ženy“ (někdy též jen „Zrcadlo asyrské ženy“), a tak nemáme příliš šancí zrekonstruovat jejich obsah.

Netroufám si tvrdit, že tato práce dokáže odpovědět i na ty nejzákladnější otázky čtenářů, ale není smělé trvat na tom, že jsem se tomuto cíli snažila podle svého nejlepšího vědomí co nejvíce přiblížit.

Doufám, že popisy jednotlivých paragrafů povedou k zamyšlení a pokusu hledat paralely s dnešními právními normami užívanými v „moderních“ státech. Pořád existují státy založené na tradičním rodinném uskupení. Stále se setkáváme s kulturami, kde je žena zcela podřízena svým mužským příbuzným a kde je nošení šátku privilegiem, které

⁴⁰³ PEČÍRKOVÁ (2000), str. 10.

⁴⁰⁴ Viz podkapitola 2.2.2.

⁴⁰⁵ Viz podkapitola 3.2.

si ženy chrání a nechtějí od něj upustit. Je dobré zdržet se etnocentrických soudů, a to jak v případě vzdálené minulosti (Babylóňané x Asyřané), tak i v případě současnosti.

Odpověď na otázku týkající se krutosti Asyřanů jsem, troufám si tvrdit, našla. Tresty jsou v některých případech hrubé, přehnané a absurdní, ale lze v nich pozorovat náznak pokusu jednat spravedlivě (dělení majetku mezi syny⁴⁰⁶) a ochránit společnost před přebujelou a nemorální sexuální touhou (jako je tomu v případě znásilnění) či pomluvami.⁴⁰⁷ Po čtenářích práce se požaduje, aby si uvědomili, že tehdejší civilizace nebyly tak vyspělé a nedokázaly vymyslet jinou a účinnější pomůcku, jak udržet v zemi klid, než užívat tvrdé sankce. Například privilegium nosit šátek bylo pomůckou k rozpoznání společenské stratifikace a bylo tak vážené, že jeho porušení se trestalo z určitého hlediska tvrdším trestem než například usmrcení plodu ženského pohlaví.⁴⁰⁸

Po přečtení norem tabulky A můžeme podlehnout zdání, že žena byla nahlížena zřejmě jako někdo méněcenný, jako majetek manžela či otce a jakýkoliv trestný čin proti ní spáchaný byl trestným činem spáchaným proti osobě jejího mužského zástupce.⁴⁰⁹ Ale abych střeadoasyrské zákony pouze nehanila, je nutno podotknout, že se v nich vyskytují i paragrafy, které se snaží dát ženě nějakou jistotu v období, kdy je opuštěna. Zde je možno pozorovat humánnější stránku Asyřanů. Žena po smrti nebo zmizení manžela nezůstala nezaopatřená, protože jí zůstalo věno. Ostatním manželovým majetkem, mezi který se počítají i šperky a jiné věci jí dané své manželce, nemohla disponovat. Přecházel do rukou jejích synů, což je ale v podstatě logické, protože ti byli povinováni se o ni postarat.⁴¹⁰

Velice zajímavé skutečnosti jsou předkládány v kapitole zabývající se manželstvím. Zde jsou zodpovězeny všechny otázky týkající se vzniku manželského svazku. Dozvídáme se, že Asyřané byli v tomto ohledu poměrně vynalézaví. Existovalo dokonce několik druhů manželských svazků – například svazek patriarchální nebo svazek, který je uzavřen opatřením snoubenky závojem apod.⁴¹¹

⁴⁰⁶ Viz podkapitola 5.1.

⁴⁰⁷ Viz podkapitola 4.1.1.

⁴⁰⁸ Viz podkapitola 4.3.2, též 4.1.2.3.

⁴⁰⁹ Viz podkapitola 4.1.1.2.

⁴¹⁰ Viz podkapitola 4.3.1.

⁴¹¹ Viz podkapitola 4.2.1.1.

Odpověď na otázku týkající se využití a charakteru středoasyrských zákonů si troufám ponechat otevřenou. Vědci sami si nejsou jisti. Bylo předloženo nespočet hypotéz, které osvětlují, za jakým účelem byly tyto normy kompilovány. Já osobně v tomto ohledu spatřuji paralelu mezi středoasyrskými zákony a Chammurapiho zákoníkem. Myslím si, že Tiglatpilešar dal pokyn ke kompilaci právních norem v Asýrii se do té doby vyskytujících, aby z nich vytvořil velkolepou literární památku, která by byla skvostem jeho knihovny.⁴¹² To dokládám faktem, že jsem se nikde nedopátrala žádného textu (ani zmínky o něm), který by popisoval užití zákonů v praxi. Neexistují žádné prameny dokládající například ženy chodící s propíchnutými ušima svázanými nazad.

To, jestli si Asyřané opravdu nevážili lidského života tak, jako my dnes, by se dalo zodpovědět tím, že tehdy se Asýrie zmítala v téměř neustálém válečném stavu. Lidé byli zvyklí na fakt, že může přijít den, kdy po ničivém nepřátelském nájezdu přijdou o život nebo o své blízké. Smrt byla jejich denním chlebem.⁴¹³ Tyto okolnosti je zřejmě naučily pohlížet na hodnotu lidského života skrz jinou optiku, než je tomu v současnosti.

Texty jednotlivých paragrafů nám dokládají společenskou stratifikaci Asýrie, doloženo je něco kolem pěti společenských kategorií obyvatel. Největší počet paragrafů však nakládá s privilegovanou vrstvou *awilum*.⁴¹⁴

Nyní bych ráda věnovala pár řádků problematice přepisu akkadských výrazů. Jak je již v úvodu práce zmíněno, při přepisování mi byl nápomocen slovník chicagské univerzity - CAD. Z důvodu problematického přepisu některých hlásek jsem se rozhodla používat přepisu zjednodušeného. Přepis dlouhých a kontrahovaných "ā,ī,ū,â,î,û" byl sjednocen na "á,í,ú", obdobně jsem postupovala i v případě hlásek "š,s,ṭ,t,ḫ,h" – ty byly nahrazeny písmeny "S,s,T,t,Ch,ch".

Po objevu tabulek na počátku 20. století byly tabulky převezeny do Německa, kde dnes můžeme shlédnout tabulky A–K. Postupem času se o tento nález zajímalo čím

⁴¹² Viz podkapitola 3.3.

⁴¹³ Viz celá kapitola 2 (a její podkapitoly). Zde zmiňovány neustálé kmenové boje, výboje z okolních států, problematika vápencové planiny, z určitého hlediska nevýhodná poloha města Aššur, mitanská nadvláda, mocenské boje, válečné výpravy či nápor Aramejců.

dál více vědců, až bylo publikováno celkem 16 tabulek (A–P). Některé tabulky jsou však duplikátem tabulek jiných.⁴¹⁵ Doufejme, že i v dnešní době se tyto tabulky stanou zájmem mnoha vědců a že informace, které nám jsou schopny tabulky sdělit, nebudou stagnovat, ale budou se díky novým badatelům i nadále vyvíjet.

⁴¹⁴ Viz podkapitola 3.4.

⁴¹⁵ Viz podkapitola 3.1.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

DRIVER, Godfrey Rolles, MILES, John Charles, 1935. *The Assyrian Laws*. Oxford: Clarendon Press. 534 s.

GLASSNER, Jean-Jacques, 2004. *Mezopotámie*. 34. století př. n. l. až 539 př. n. l. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. 309 s. ISBN 80-7106-664-8.

HUNTEROVÁ, Erica C. D., 1996. *Nejstarší civilizace*. Praha: Nakladatelský dům OP. 96 s. ISBN 80-85841-30-4.

JASTROW, Morris Jr. An Assyrian Law Code. *Journal of the American Oriental Society*. 1921, 41, s. 1-59.

KLÍMA, Josef, 1976. *Lidé Mezopotámie*. Cestami dávné civilizace a kultury při Eufratu a Tigridu. Praha: Orbis. 336 s. ISBN 601-22-857.

KLÍMA, Josef, 1979. *Nejstarší zákony lidstva*. Chammurapi a jeho předchůdci. Praha: Academia. 382 s. ISBN 509-21-856.

KLÍMA, Josef, 1985. *Zákony Asýrie a Chaldeje*. Pokračovatelé Chammurapiho. Praha: Academia. 336 s. ISBN 21-094-85.

MEIER TETLOW, Elisabeth, c2004. *Women, Crime and Punishment in Ancient Law and Society*. The Ancient Near East (vol. 1). New York: The Continuum International Publishing Group Ltd. 336 s.

NOVÁKOVÁ, Nea, PECHA, Lukáš, RAHMAN, Furat, 1998. *Dějiny Mezopotámie*. Praha: Karolinum. 266 s. ISBN 80-7184-416-0.

OLMSTEAD, A. T., 1960. *History of Assyria*. Chicago: The University of Chicago Press. 695 s.

OPPENHEIM, A. Leo (ed.), 1956. *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago: H* (vol. 6). Chicago: Oriental Institute, University of Chicago. 266 s. ISBN 0-918986-12-5.

OPPENHEIM, A. Leo (ed.), 1958. *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago: E* (vol. 4). Chicago: Oriental Institute, University of Chicago. 435 s. ISBN 0-918986-10-9.

OPPENHEIM, A. Leo (ed.), 1959. *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago: D* (vol. 3). Chicago: Oriental Institute, University of Chicago. 203 s. ISBN 0-918986-09-5.

OPPENHEIM, A. Leo (ed.), 1961. *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago: Z* (vol. 21). Chicago: Oriental Institute, University of Chicago. 170 s. ISBN 0-918986-19-2.

OPPENHEIM, A. Leo (ed.), 1962. *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago: S* (vol. 16). Chicago: Oriental Institute, University of Chicago. 262 s. ISBN 0-918986-18-4.

OPPENHEIM, A. Leo (ed.), 1964. *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago: A* (vol. 1, part 1). Chicago: Oriental Institute, University of Chicago. 392 s. ISBN 0-918986-06-0.

OPPENHEIM, A. Leo (ed.), 1965. *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago: B* (vol. 2). Chicago: Oriental Institute, University of Chicago. 366 s. ISBN 0-918986-08-7.

OPPENHEIM, A. Leo (ed.), 1968. *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago: A* (vol. 1, part 2). Chicago: Oriental Institute, University of Chicago. 531 s. ISBN 0-918986-07-9.

OPPENHEIM, A. Leo (ed.), 1971. *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago: K* (vol. 8). Chicago: Oriental Institute, University of Chicago. 617 s. ISBN 0-918986-14-1.

OPPENHEIM, A. Leo (ed.), 1973. *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago: L* (vol. 9). Chicago: Oriental Institute, University of Chicago. 259 s. ISBN-10: 0-918986-15-X.

OPPENHEIM, A. Leo, REINER Erica (ed.), 1977. *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago: M* (vol. 10, part 1). Chicago: Oriental Institute, University of Chicago. 441 s. ISBN 0-918986-16-8.

PEČÍRKOVÁ, Jana, 2000. *Asýrie. Od městského státu k říši*. Praha: Academia. 177 s. ISBN 80-200-0348-7.

PEČÍRKOVÁ, Jana. „Zrcadlo“ asyrských žen. *Nový Orient*. Praha: Orientální ústav AV ČR, 2001, 9, s. 307-309.

REINER, Erica (ed.), 1980. *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago: N* (vol. 11, part 1). Chicago: Oriental Institute, University of Chicago. 382 s. ISBN 0-918986-17-6.

REINER, Erica (ed.), 1980. *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago: N* (vol. 11, part 2). Chicago: Oriental Institute, University of Chicago. 357 s. ISBN 0-918986-17-6.

REINER, Erica (ed.), 1982. *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago: Q* (vol. 13). Chicago: Oriental Institute, University of Chicago. 332 s. ISBN 0-918986-24-9.

REINER, Erica (ed.), 1992. *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago: S* (vol. 17, part 3). Chicago: Oriental Institute, University of Chicago. 420 s. ISBN-10: 0-918986-79-6.

REINER, Erica (ed.), 2006. *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago: T* (vol. 18). Chicago: Oriental Institute, University of Chicago. 500 s. ISBN 1-885923-42-2.

REINER, Erica, ROTH, T. Martha (ed.), 1999. *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago: R* (vol. 14). Chicago: Oriental Institute, University of Chicago. 441 s. ISBN 1-885923-14-7.

RIZZA, Alfredo, 2007. *Asyřané a Babyloňané. Poklady starobylých civilizací*. Praha: Euromedia Group - Knižní klub. 207 s. ISBN 978-80-242-1893-9.

Universum, 2003. Všeobecná encyklopedie. Praha: Euromedia Group k.s. ISBN 80-242-1069-X.

WESTBROOK, Raymond (ed.), 2003. *A History of Ancient Near Eastern Law (2 vols)*. Handbook of Oriental Studies 71 and 72. Leiden-Boston: Brill Academic Publishers. 1209 s.

WESTBROOK, Raymond. Evidentiary Procedure in Middle Assyrian Laws. *Journal of Cuneiform studies*. 2003, 55, s. 87-97.

7.1 Elektronické zdroje

CDLI-Found Texts. *CDLI – Cuneiform Digital Library Initiative* [online databáze]. California, Los Angeles, Berlin: University of California, Los Angeles, and the Max Planck Institute for the History of Science, Berlin, © 2013 [cit. 24. 3. 2013]. Dostupné z:

<http://www.cdli.ucla.edu/cdlisearch/search/index.php?SearchMode=Text&ResultCount=1000&txtContent=&txtCollection=vorderasiatisches&txtGenre=leg&btnSearch=Search>.

DÉMARE-LAFONT, Sophie. *Inheritance Law of and through Women in the Middle Assyrian Period* [online]. The Center for Hellenic Studies, Harvard University, 2003 [cit. 24. 3. 2013]. Dostupné z:

<http://chs.harvard.edu/wb/1/wo/XIV5kb8eRsbZqleUnl5GR0/0.1>.

ROTH, T. Martha (ed.). *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago (CAD)* [online]. Chicago (USA): Oriental Institute, 1956-2010 [cit. 24. 3. 2013]. Aktualizováno duben 2011. Dostupné z:

<http://oi.uchicago.edu/research/pubs/catalog/cad/>.

8 RESUMÉ

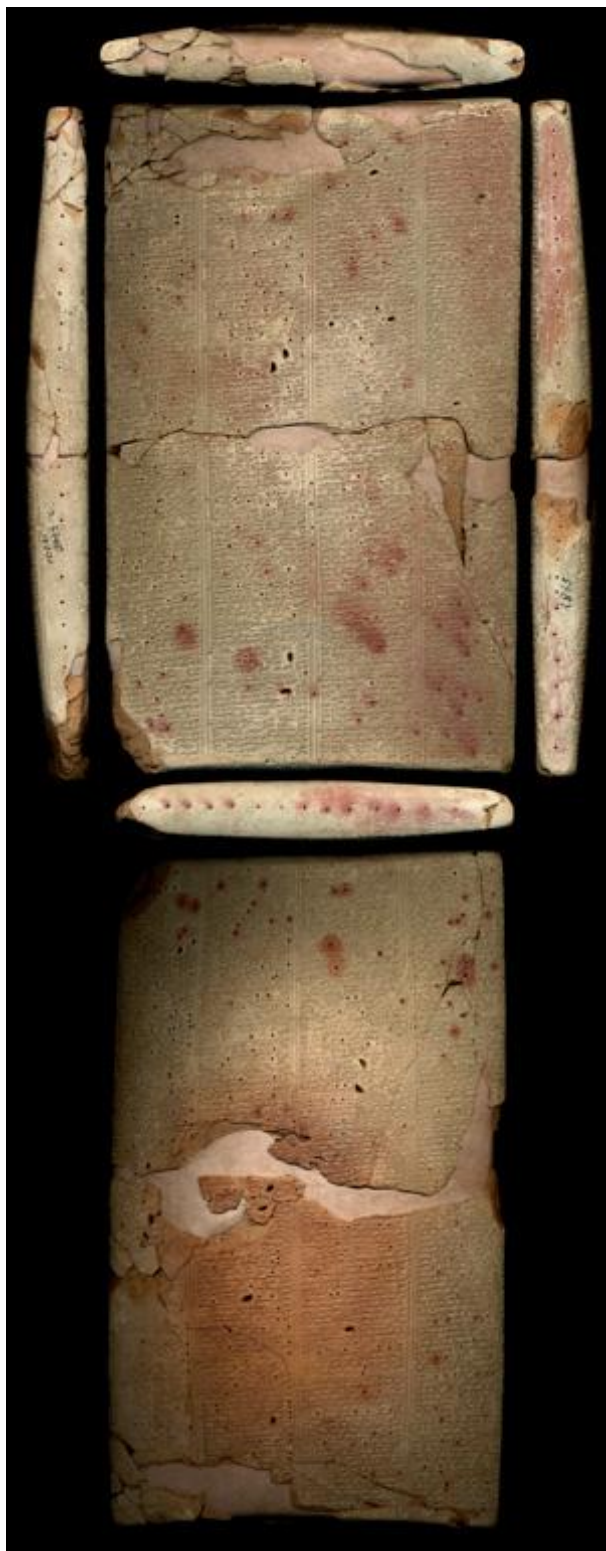
This bachelor work deals with topic called Middle Assyrian Laws (MAL) which are one of the most important found of historical property of Middle Assyrian empire. This finding has legislative character but its exact utilization stays unknown.

The work is based on accurate description of meaning of every single tablet which is included into MAL. Special attention is focused on tablet A. Tablet A (also called “Mirror of Assyrian women”) brings us knowledge about family, marriage and for example about social status of women in Middle Assyrian empire. Other tablets deal with law of heirship, river transport, debt and law of movable or immovable property etc. But this part of MAL (tablets B-O) is relatively fragmentary and so brings us less information than tablet A.

General information including historical context and location of Assyria will not be forgotten. Work is enriched with description of offences, evidentiary procedure and subsequent penalties which could be seen as relatively cruel by present observer. Direct quotations of paragraphs are used in this work too. It is possible to view several pictures refer to the topic in the end of work. The goal of this work is compilation of all available information refering to MAL.

9 PŘÍLOHY

Obrázek č. 1: Tabulka A⁴¹⁶

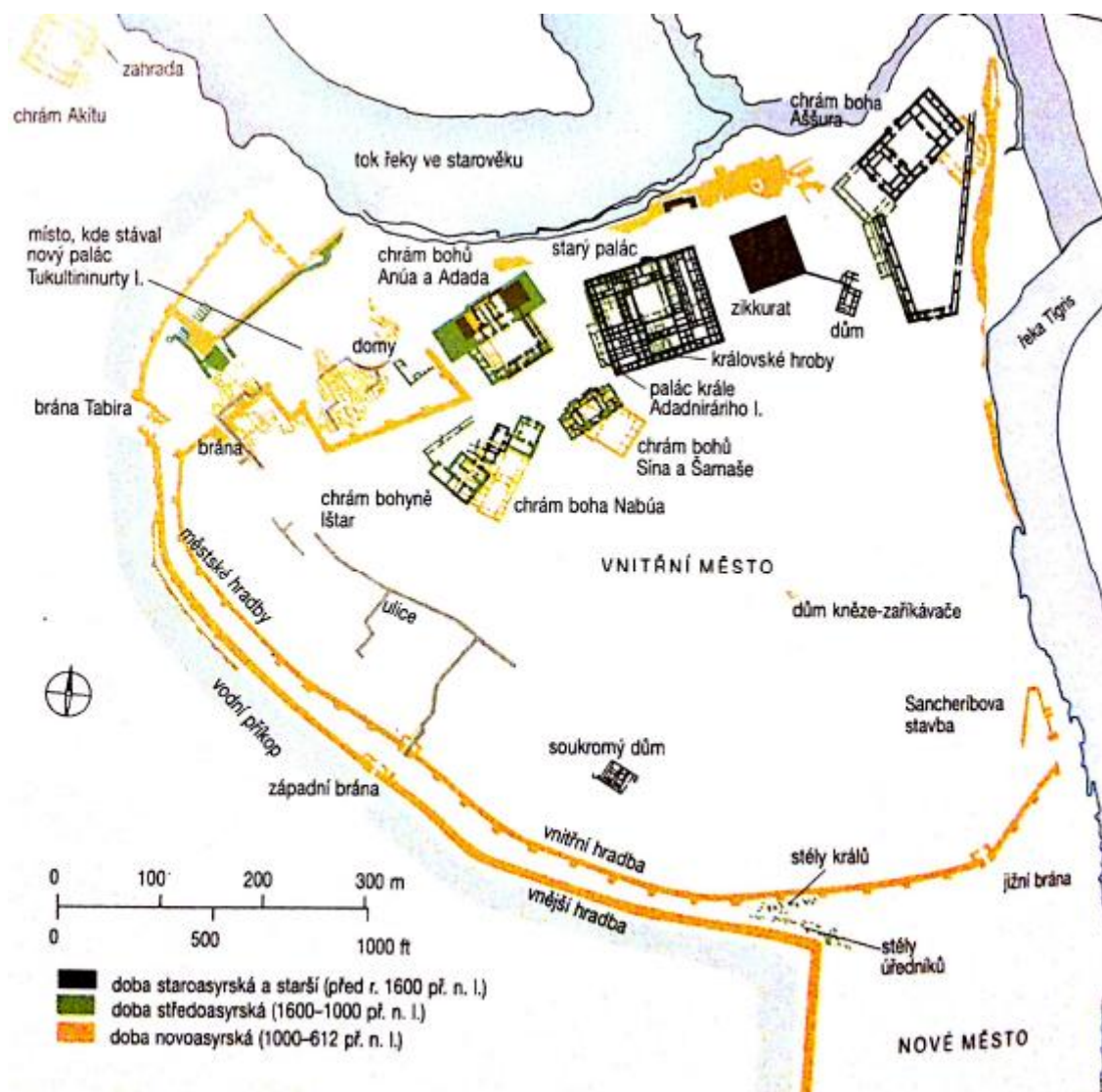

⁴¹⁶ CDLI – Cuneiform Digital Library Initiative [online databáze]. [cit. 24. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.cdli.ucla.edu/cdlisearch/search/index.php?SearchMode=Text&ResultCount=1000&txtContent=&txtCollection=vorderasiatisches&txtGenre=leg&btnSearch=Search>.

Obrázek č. 2: Mapa Asýrie za vlády Tiglatpilesara I.⁴¹⁷

⁴¹⁷ NOVÁKOVÁ, PECHA, RAHMAN (1998), str. 109.

Obrázek č. 3: Schéma archeologického naleziště v Aššuru⁴¹⁸

⁴¹⁸ HUNTEROVÁ (1996), str. 74.